

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vladimír Krpata

**Ústavní systémy České republiky, Spolkové republiky
Německo a Švýcarské konfederace – srovnávací pohled**

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Aleš Zpěvák, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTERS PART-TIME STUDIES

2013 - 2015

DIPLOMA THESIS

Vladimír Krpata

**Constitutional Systems of the Czech Republic, the
Federal Republic of Germany and the Swiss
Confederation – Comparative View**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor: JUDr. Aleš Zpěvák, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 28.5.2015

Vladimír Krpata

Poděkování

Chtěl bych poděkovat JUDr. Aleši Zpěvákovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá ústavními systémy České republiky, Spolkové republiky Německo a Švýcarské konfederace ve srovnávacím pohledu. V teoretické části vychází ze státovědeckého pohledu na ústavní zřízení obecně, co je pro něj charakteristické a pokračuje zmínkou o historickém vývoji parlamentarizmu v každé zemi, rozbořem tří pilířů jejich státní moci a průběhu legislativních procesů. V této části bylo využito sekundárních informačních zdrojů, zejména odborné literatury. Ve své praktické části potom srovnává a analyzuje současné reálné právní prostředí všech tří zemí, aktuální témata a politické kauzy, a to jaký mají vliv na politické rozhodování do budoucna. Pro tuto část autor využívá primárních informačních zdrojů, zejména články periodického tisku a odborné práce jiných studentů na související témata.

Klíčová slova

Ústavní systém, politický systém, Česká republika, Spolková republika Německo, Švýcarská konfederace, státní moc, parlamentarismus, srovnávací pohled.

Annotation

The diploma thesis deals with the constitutional systems of the Czech Republic, the Federal Republic of Germany, and the Swiss Confederation, in a comparative view. In its theoretical part it derives from the scientific view of politics in regard to the general principles of constitutional establishment, what characterizes it, continuing with the mention of the historical development towards parliamentary in each country, analysis of the three branches of their separate power, and the process of the legislative procedures. Here it uses secondary information resources, namely expert literature. In its practical part, then, it compares and analyses current factual legal environment within all three countries, latest topics and political cases, and what influence they will have on their future. For this part the author uses mainly primary information resources, namely articles from periodicals and other students' scholarly work on relevant topics.

Key words

Constitutional system, political system, the Czech Republic, the Federal Republic of Germany, the Swiss Confederation, state power, parliamentary, comparative view.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 ÚSTAVNÍ SYSTÉMY OBECNĚ.....	10
1.1 Znaky ústavního systému.....	11
1.2 Česká republika.....	13
1.2.1 Vývoj parlamentarizmu.....	13
1.3 Spolková republika Německo.....	19
1.3.1 Vývoj parlamentarizmu.....	19
1.4 Švýcarská konfederace.....	24
1.4.1 Vývoj parlamentarizmu.....	25
2 MOC ZÁKONODÁRNÁ.....	31
2.1 Česká republika.....	32
2.1.1 Legislativní proces.....	34
2.2 Spolková republika Německo.....	35
2.2.1 Legislativní proces.....	37
2.3 Švýcarská konfederace.....	39
2.3.1 Legislativní proces.....	40
3 MOC VÝKONNÁ.....	43
3.1 Česká republika.....	43
3.1.1 Prezident.....	44
3.1.2 Vláda, ministerstva a územní samospráva.....	45
3.2 Spolková republika Německo.....	47
3.2.1 Spolkový prezident.....	47
3.2.2 Spolková vláda a kancléř.....	48
3.3 Švýcarská konfederace.....	48
3.3.1 Federální rada a funkce prezidenta.....	49
4 MOC SOUDNÍ.....	51
4.1 Česká republika.....	51
4.1.1 Ústavní soud.....	51
4.1.2 Obecné soudnictví.....	52
4.2 Spolková republika Německo.....	53
4.2.1 Obecné soudnictví.....	53
4.2.2 Specializované soudnictví.....	53
4.3 Švýcarská konfederace.....	54
4.3.1 Spolkový soud.....	55

4.3.2	Spolkový trestní soud.....	55
4.3.3	Spolkový správní soud.....	55
5	SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SYSTÉMŮ.....	56
5.1	Účinnost volebních systémů.....	56
5.2	Vztahy mezi regiony a centrální správou.....	59
5.3	Možnosti občanů, jak se podílet na legislativní činnosti.....	62
5.4	Vymahatelnost práva.....	65
5.5	Který systém nejpružněji reaguje na nové skutečnosti?.....	66
5.6	Který ze systémů je nejvstřícnější k vlastním občanům?.....	69
	ZÁVĚR.....	72
	SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	74
	SEZNAM POUŽITÉ ZAHRANIČNÍ LITERATURY A ZDROJŮ.....	77
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Komparatistika, jako metoda zkoumání a srovnávání jevů, je používána v celé řadě vědních oborů. V našem případě, kdy hodláme porovnávat ústavní systémy tří rozdílných zemí, se nemůžeme omezit pouze na formální zkoumání věcného obsahu jejich ústavních listin. To by bylo předmětem čistě odborného komparativního práva. Kromě metod juristických, je tedy třeba vycházet i z metod historických, sociologických, filozofických a politických.

Komparativní metoda byla v Evropě používána již ve starověku (Solón). Později ve středověku se srovnávalo zejména právo církevní a světské. Tehdejší komentátoři srovnávali právo jako „právo obojí“, tj. společné právo založené na evropské křesťanské civilizaci. Od konce 18. století probíhá v Evropě proces, v němž je toto „obojí právo“ nahrazováno národními kodifikacemi, z nichž vznikají národní právní systémy. Společná právní kultura, původně též založená na společném latinském jazyce, je postupně nahrazována národními státy, národními systémy a národními jazyky.

Jaký je vlastně smysl srovnávání ústavních systémů? Komparatistika je užitečná pro lepší poznání a pochopení cizích zemí a tím se stává nástrojem pro zlepšování mezinárodních vztahů. Je potřebná pro využití zkušeností jiných zemí s řešením vztahů, situací a problémů podobných těm, které existují a které je třeba řešit i ve vlastní zemi. Může pomoci zlepšit domácí ústavní právo a zákonodárství. Je předpokladem pro hledání společných východisek mezi různými státy pro harmonizaci a integraci národních systémů v rámci procesů, kupříkladu evropské integrace.

Předmětem komparatistiky ústavních systémů je zkoumání struktur veřejné moci, v našem případě politických a vládních systémů tří zemí (České republiky, Spolkové republiky Německo a Švýcarské konfederace), vyjádřených v jejich ústavách. Může se stát, že se náš myšlenkový proces bude překrývat s komparativní vědou o politických systémech, obzvláště v těch částech, kde se budeme zabývat „mimostátními“ prvky a fenomény, což ale není na škodu, protože i ty jsou v tomto případě ústavněprávně relevantní. V této práci se však nebudeme zabývat komparací pouze z pohledu vědeckého. Naopak, na základě těch nejaktuálnějších informací z médií se pokusíme odvodit, jaká je ve zkoumaných státech na poli ústavních systémů a státní správy skutečná situace a jak se vlastně obyčejným občanům v těchto systémech žije.

1 ÚSTAVNÍ SYSTÉMY OBEČNĚ

Pojem ústavní systém spadá do oblasti zkoumání formálních a reálných kategorií humanitních a společenských věd. Bezprostředně ho lze přiřadit k předmětu studia vybraných disciplín politologie, práva a filozofie. Částečně se jím zabývají podoblasti ekonomie, sociologie a historie, přičemž okrajově se ho dotýká i etnologie, kulturologie a mezioborová antropologie.

Na pojem ústavní systém lze nahlížet z několika pohledů. Běžně se jím myslí soubor ústavou definovaných mocenských struktur státu, které zakládají na systém vládnutí v zemi. Této definici se však velmi blíží i pojem politický systém. Oba termíny se do jisté míry sémanticky překrývají, nicméně rozdíly existují.

Například podle Almonda L. Waye je ústavní systém (*constitutional system*) stav, kdy „vláda funguje podle a v souladu s ústavou, která efektivně omezuje a kontroluje moc této vlády“.¹ Oproti tomu běžnou definici politického systému (*political system*) je podle Encyclopedia Britannica „soubor právních institucí, jež zakládají na ‘vládu’ nebo ‘stát’“.² Z tohoto pohledu je tedy pojem politický systém značně obecnější.

Ústavní systém může být vnímán jako podoblast i součást politického systému, může v něm být zahrnut (ale nemusí) a lze jej významově odlišit od jiných systémů vládnutí, např. od absolutní monarchie či diktatury, dle zvolené typologie. Důležitým aspektem Wayneovy definice je též vyslovení požadavku na efektivitu ústavy, ve smyslu její schopnosti omezovat a kontrolovat moc vlády. Posláním ústavy je ze státopědeckého hlediska popírat koncentrovanou absolutní moc.³ Není-li tento požadavek naplněn, tj. je-li ústavou absolutní moc zakrývána nebo otevřeně hlášána (tzv. autokratická ústava), nelze mluvit o efektivní ústavě a tím pádem ani o ústavním systému.

¹ WAY, Almond L., Jr. *THE AMERICAN SYSTEM OF GOVERNMENT: GOVERNMENT & POLITICS IN THE U.S.A.* [online]. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.proconservative.net/CUNAPolSci201PartTwoB.shtml>

² HESLOP, Alan D. Political system. In *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica Inc., 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.proconservative.net/CUNAPolSci201PartTwoB.shtml>

³ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státopěda: 1. díl Obecná státopěda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 160. ISBN 80-7201-141-3.

1.1 Znaký ústavního systému

Elementárním znakem ústavního systému je přítomnost ústavy jako základního zákona státu, jenž je právním výrazem jeho existence. Po formální stránce je ústava většinou psaná, může však být tvořena i nepsanými normami (např. britské ústavní právo). Je-li psaná, může mít podobu jednoho právního předpisu (ústava monolegální) nebo více listin (ústava polylegální). Ústava musí být v daném státu zároveň normou s nejvyšší právní silou, ostatní zákony a předpisy s ní musí být podle tzv. kolizního pravidla (*Lex superior derogat inferiori*) v souladu, jinak nelze mluvit o ústavě.⁴

V ústavním systému ústava zakládá na demokratickém uspořádání státu (srovnání demokratická ústava vs. autokratická ústava). V něm je zejména ctěn princip svrchovanosti lidu. Pojem svrchovanost lidu vyjadřuje stav, kdy zdrojem moci je lid, který určuje své bezprostřední zástupce v pravidelných volbách. V tomto smyslu může být vyjádřením svrchovanosti lidu i referendum.⁵

Státní moc je v ústavně-demokratických systémech suverénní, tj. nezávislá na jiné moci, nicméně i tak je charakteristická jistými limity (státní moc je dělena, její výkon se řídí ústavou stanovenými procedurami). Legitimita státní moci tkví v konsenzu potvrzeném ve svobodných volbách, v ustanovení orgánů státní moci a podpoře ze strany občanské společnosti. Tento konsens vychází z racionální autority ústavních orgánů, jež rozhodují promyšleně a odpovědně, a kterým občané důvěřují.⁶

Neautokratické ústavy v ústavních systémech horizontálně rozdělují státní moc na zákonodárnou, výkonnou a soudní (tzv. tripartice státní moci). Zavádějí systém brzd a protivah (*checks and balances*), jehož účelem je omezovat vládu a vázat státní moc zákonem a právem.⁷ Rovnováhu mocí zajišťují různé instrumenty, jako např. vyslovení důvěry či nedůvěry vládě, rozpuštění sněmovny atd. U vertikální dělby moci jde o vztahy mezi státní federací a jejími členskými státy a také mezi ústředními orgány státu a obcemi a vyššími územními celky.⁸

Veškeré dění je v ústavním systému podřízeno ústavě a ostatním zákonům. Obsahu ústavy je v jejích ustanoveních zakotven pojem právní stát, jenž je zdůrazněním

⁴ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 21-22. ISBN 80-7201-141-3.

⁵ Tamtéž, s. 167

⁶ Tamtéž, s. 70 - 73

⁷ Tamtéž, s. 105

⁸ Tamtéž, s. 169

bezpodmínečné vázanosti státních orgánů právem.⁹ V právním státě jsou v duchu idejí demokracie a lidských práv zákony uskutečňovány v denním životě cestou vydávání tzv. aplikačních aktů (závazných pravidel chování). Ústavnost je kontrolována různými orgány, zejména ústavním soudem, obecnými soudy, nejvyšším správním soudem atd.¹⁰

Základem státního rozhodování v ústavních systémech je většinový princip (*majority rule*). Rozhodovací procedury jsou v něm odstupňovány podle závažnosti předmětu rozhodování a s tím spojeným druhem potřebné většiny (kvalifikovaná většina, absolutní většina, relativní většina). V ústavním systému se ale dbá i ochrany politických menšin. Například podle české ústavy musí být menšinám zajištěna možnost stát se ve svobodné soutěži politických sil většinou, prosadit svůj program a prokázat oprávněnost svých názorů a programů (čl. 6 Ústavy ČR). Součástí demokratických rozhodovacích procesů v ústavním systému je též tzv. konkordační (dohodovací) princip. Ten se uplatňuje zejména ve federativních státech, ale také např. při dohodách mezi komorami parlamentu, při řešení otázek sociálního smíru (např. v tripartitních dohodách) atd.¹¹

Jedním z hlavních obsahů ústav v ústavních systémech jsou základní lidská a občanská práva. Ta se dělí na osobní svobody (nedotknutelný osobní prostor limitovaný pouze zákonem, aniž by byla dotčena jeho podstata), politická práva (svoboda projevu, volební právo atd.) a sociální práva (kulturní práva, ekologická atd.). Tyto práva jsou v ústavních systémech považována za nezadatelná a nezcizitelná, a tudíž neměnná.¹²

S garancí těchto práv je spojen i politický pluralismus. Ten znamená svobodnou realizaci politických práv a svobod občanů. Předpokladem jeho existence je politické a institucionální zabezpečení svobodné soutěže politických stran o podíl na státní moci.¹³

Ve shmutí lze tedy říci, že ústava v ústavním politickém systému bude ctít principy svrchovanosti lidu, omezené státní moci, dělby moci a jejího vzájemného vyvažování, právního (ústavního) státu, většinovosti ve státně politickém rozhodování a respektování práv menšin, nezadatelnosti a nezcizitelnosti základních lidských a

⁹ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státopěda: 1. díl Obecná státopěda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 47. ISBN 80-7201-141-3.

¹⁰ Tamtéž, s. 168

¹¹ Tamtéž, s. 85

¹² Tamtéž, s. 166

¹³ Tamtéž, s. 85

občanských práv, a politického pluralizmu. Tyto principy lze označit za společné znaky ústavních systémů platící pro všechny tři zkoumané země v této práci.

1.2 Česká republika

Česká republika je svrchovaný, demokratický právní stát s pluralitním politickým systémem, parlamentní republika, zastupitelská demokracie a unitární stát. Je tvořena třemi částmi historických zemí (Čechy, Morava, Slezsko) a 14 samosprávnými kraji (Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Moravskoslezský kraj, Zlínský kraj) s hlavním městem Praha.

1.2.1 Vývoj parlamentarizmu

Historicky byly České země po většinu doby své existence politickým zřízením monarchie, v průběhu postupně měnící své územní příslušnosti (Svatá říše římská, Rakouské císařství, Rakousko-Uhersko) a vládnoucí dynastie (Mojmírovci, Přemyslovci, Lucemburkové, Habsburkové, Jagellonci, Habsbursko-lotrinská dynastie).

Již v průběhu existence monarchistického zřízení na českém území lze pozorovat výskyt předchůdců dnešního moderního parlamentarizmu, jimiž byly tzv. zemské sněmy (podle některých zdrojů je lze pozorovat již od 13. století, tedy ještě před formálním založením Koruny české).¹⁴ Následující výčet událostí společně s jejich daty a krátkým popisem nastiňuje bezprostřední vývoj českých zemí v jejich přechodu od absolutní monarchie k parlamentní republice v sousledu událostí, které vedly až k dnešní podobě ústavně-politického systému ČR¹⁵:

- **Svolání českého zemského sněmu na reformovaném základě (8. duben 1848)** – jako důsledek bouřlivých revolucí po celé Evropě v roce 1848 vydává císař Ferdinand I. kabinetní list, který

¹⁴ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>

¹⁵ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>

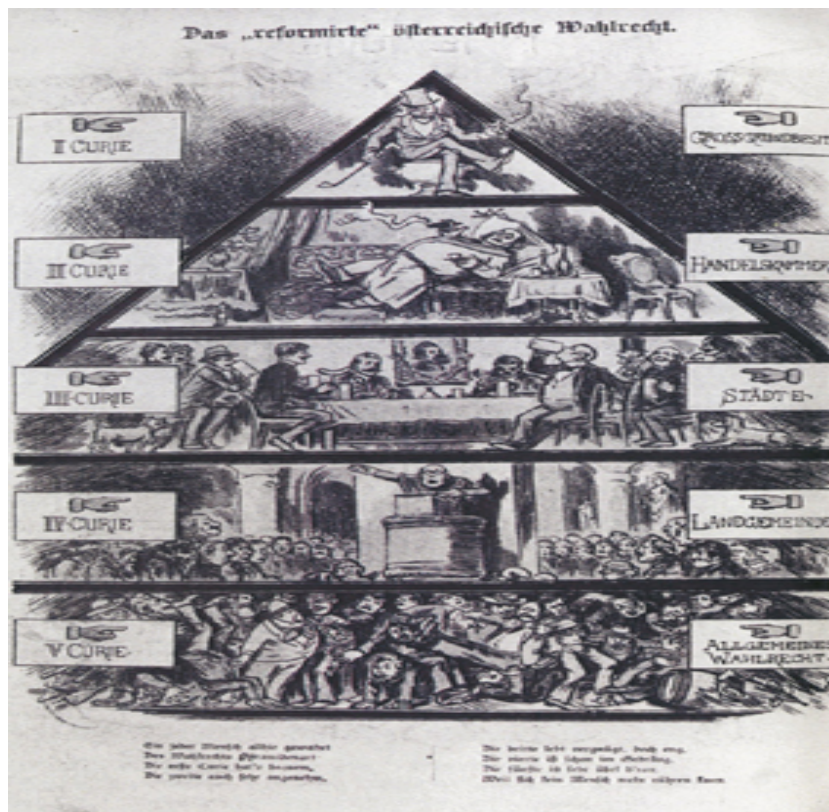
předpokládá svolání českého zemského sněmu na demokratičtějším základě. Sbor měl být poprvé rozšířen o poslance volené ve volbách. Radikální atmosféra během tzv. svatodušních bouří však zabraňuje tomu, aby se sněm sešel.

- **První jednání ústavodárného říšského sněmu ve Vídni (22. červenec 1848)** – toho se účastní i poslanci zvolení v českých zemích. Sbor měl za úkol sestavit novou ústavu, což se nakonec podařilo. K jejímu schválení ale nedošlo.
- **Stadionova oktrojovaná ústava zřizuje dvoukomorový říšský sněm, který se nikdy nesejde (7. březen 1849)** – ve snaze uklidnit poměry po bouřlivém období 1848/1849 přichází císař Ferdinand I. s návrhem ústavy předpokládající dvoukomorový parlament. Byl to však návrh silně centralistický a návrh omezoval volební právo na lidi majetné a ze vzdělaných vrstev. Tzv. silvestrovskými patenty byla ústava odvolána a panovník dál vládne absolutisticky. Končí tím období prvních pokusů o ústavní zřízení na našem území.
- **Vydání říjnového diplomu císařem Františkem Josefem I. (20. říjen 1860)** – v něm oznamuje záměr zapojit do politického systému zastupitelské sbory.
- **Vyhlášení únorové (Schmerlingovy) ústavy (26. únor 1861)** – ta ustavovala dvoukomorovou říšskou radu, tvořenou panskou a poslaneckou sněmovnou. Na úrovni zemí představovaly zastupitelské sněmy zemské sbory, které do říšské rady vysílaly své poslance. Když čeští poslanci v říšské radě v roce 1863 zjistili, že neprosadí své zájmy na federalizaci země, jednání opouští (politika pasivní rezistence). Na úrovni pražského zemského sněmu, do kterého byli čeští poslanci zvoleni, často zase dochází k nacionálním rozepřím.
- **Vyhlášení prosincové ústavy (21. prosinec 1867)** – která znamená posílení parlamentu v politickém systému Habsburské monarchie. Ústavní zákony přispívají k decentralizaci moci a její dělbě na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Je zavedena odpovědnost ministrů říšské radě, poslanecká imunita a možnost interpelovat

vládu. Čeští poslanci z důvodu nezohledňování českých zájmů ostatními nadále pokračují v politice pasivní rezistence, a to jak na úrovni říšské rady, tak na zemských sněmech.

- **Zavedení přímé volby do říšského sněmu (2. duben 1873)** – zemské sněmy mohly značně komplikovat fungování říšského sněmu tím, že do něj nevysílaly své poslance, což se často dělo. Německým liberálům se v říšském sněmu v roce 1873 podařilo změnit podobu volebního zákona – do poslanecké sněmovny se měli nově poslanci volit přímo.
- **Rozšíření počtu voličů do říšské rady (4. říjen 1882)** – cílem tehdejšího předsedy vlády Rakouska-Uherska Eduarda Taaffeho bylo zapojit do politického rozhodování širší vrstvy obyvatelstva. I tak ale díky nerovnému systému volebních kurií připadalo volební právo pouze na zlomek mužské populace, což je názorně zobrazeno na přiložené dobové karikatuře (Obrázek 1).
- **Vyhlášení Badeniho volební reformy (7. května 1896)** – všichni muži starší 24 let mají právo volit.
- **Zavedení všeobecného a rovného volebního práva do poslanecké sněmovny (26. leden 1907)** – císař a vláda vkládali do rovného volebního práva do poslanecké sněmovny naději, že překryje národnostní sváry mezi obyvateli. To se ovšem podařilo pouze v případě voleb do říšské rady, do zemských sněmů se i nadále volilo podle volebních kurií.
- **Český zemský sněm rozpuštěn annenskými patenty (26. červenec 1913)** – jednání říšské rady a zemských sněmů bylo často blokováno obstrukcemi, a to z důvodu národnostních konfliktů v celé monarchii. Poté, co v českém zemském sněmu nedošlo k schválení zemského rozpočtu, nechal císař František Josef I. český zemský sněm rozpustit. Ten už se poté nikdy nesešel.

Obrázek 1 Zobrazení pěti volebních kurií na dobové karikatuře (kolem r. 1882)

Zdroj: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Historie parlamentarismu a české ústavnosti [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>

- **Český zemský sněm rozpuštěn annenskými patenty (26. červenec 1913)** – jednání říšské rady a zemských sněmů bylo často blokováno obstrukcemi, a to z důvodu národnostních konfliktů v celé monarchii. Poté, co v českém zemském sněmu nedošlo k schválení zemského rozpočtu, nechal císař František Josef I. český zemský sněm rozpustit. Ten už se poté nikdy nesešel.
- **Vyhlášen samostatný Československý stát (28. říjen 1918)** – jako odraz výsledku I. Světové války, rozpadu Rakousko – Uherské říše a zároveň dlouholetých snah české inteligence. Do čela se postavil Národní výbor. Složení sboru se řídilo výsledky posledních voleb do říšského sněmu v roce 1911 (tzv. Švehlův klíč).

- **Schválení prozatímní ústavy (13. listopad 1918)** – ta zakotvuje republikánské státní zřízení. Rozšířením Národního výboru (podle obdobného klíče jako při jeho vzniku) vzniká jednokomorové Národní shromáždění s 256 poslanci.
- **Schválena Ústavní listina Československé republiky (29. únor 1920)** - zákonodárnou moc vykonávalo dvoukomorové Národní shromáždění složené z poslanecké sněmovny (300 členů) a senátu (150 členů).
- **Schválení zákona o mimořádné moci nařizovací (9. červen 1933)** – vznikl jako reakce na celosvětovou hospodářskou krizi. Vláda byla zmocněna vydávat nařízení s pravomocí zákona.
- **Přijetí zákon o přechodu zákonodárné moci na prezidenta a vládu (15. prosinec 1938)** – přijetí ústavního zákona následuje po mnichovské dohodě, podle které bylo Československo nuceno postoupit své pohraničí Německu. Jedná se o poslední zoufalý pokus Československého státu zvrátit běh událostí. Následující den ukončuje parlament své zasedání a již nikdy se nesejde.
- **Rozpuštění Národního shromáždění (21. březen 1939)** – po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava tak činí Emil Hácha.
- **Vznik exilového Prozatímního československého státního zřízení v Londýně (15. říjen 1940)** – představoval jej prezident Beneš, exilová vláda a čtyřčlenná Státní rada.
- **Schází se jednokomorové Prozatímní Národní shromáždění (28. říjen 1945)** – schází se poprvé po porážce nacizmu a skládá se z 300 členů.
- **Probíhají první poválečné volby (26. květen 1946)** – v Česku vítězí komunistická strana, na Slovensku Demokratická strana.
- **Přijetí nové ústavy Československé republiky (9. květen 1948)** – po únorovém puči komunisté definitivně přebírají moc. Je schválena ústava zakotvující jednokomorové Národní shromáždění. Reálná moc připadá výhradně komunistické straně a jejím orgánům.

- **Přijetí tzv. socialistické ústavy (11. červenec 1960)** – ta zakotvuje vedoucí postavení Komunistické strany Československa.
- **Československo se stává federativním státem (27. říjen 1968)** – znamená to přeměnu z unitárního státu na stát federalistický složený z České a Slovenské socialistické republiky.
- **Zrušen ústavní článek o vedoucí úloze komunistické strany (29. listopad 1989)** – což znamená návrat pluralitního systému do Československa. Koncem roku 1989 je Federálním shromážděním zvolen Václav Havel za prezidenta Československa. Následující rok je zakotven institut volného poslaneckého mandátu a jeho neslučitelnost s výkonem jiné státní funkce.
- **Probíhají první svobodné volby po pádu komunismu v Československu (8. – 9. červen 1990)** – v Čechách vítězí Občanské fórum, na Slovensku Verejnost' proti násiliu.
- **Uvození Listiny základních práv a svobod (9. leden 1991)** – ta je později převzata do právního řádu České republiky.
- **Zánik České a Slovenské federativní republiky (25. listopad 1992)** – po parlamentních volbách v roce 1992 se představy politických reprezentantů Čech a Slovenska na spravování společné republiky rozcházejí natolik, že došlo k rozpadu Československa na dva samostatné státy.
- **Schválení Ústavy České republiky (16. prosinec 1992)** – schválena Českou národní radou. Účinnosti nabývá k 1. lednu 1993.
- **Vzniká samostatný Český stát (1. ledna 1993)**
- **Probíhají první volby do Senátu (listopad 1996)**

Dnešní podoba státního zřízení České republiky, stejně jako základní principy jeho politického uspořádání, je zakotvena v Ústavě České republiky (schválena Českou národní radou 16. prosince 1992) a Listině základních práv a svobod (schválena Federálním shromážděním 9. ledna 1991), které dohromady tvoří soustavu nejvyšší právní síly zakládající na ústavní pořádek země. Ústava je tvořena preambulí a osmi

hlavami, zahrnující základní ustanovení, moc zákonodárnou, moc výkonnou, moc soudní, Nejvyšší kontrolní úřad, Českou národní banku, územní samosprávu a přechodná a závěrečná ustanovení. Listina základních práv a svobod má 44 článků členěných do šesti hlav, kde hlava první obsahuje obecná ustanovení, hlava druhá obsahuje katalog základních lidských práv a svobod, hlava třetí upravuje práva národnostních menšin, hlava čtvrtá hospodářská, sociální a kulturní práva, hlava pátá se zabývá právem na soudní a jinou právní ochranu a hlava šestá upravuje společná ustanovení.

Dnes je Česká republika demokratický stát antitotalitní povahy, založený na principech právního státu. Aby bylo zamezeno opakování temných období z historie, jsou v Ústavě výslovně ukotveny některé právní prvky označující změnu nebo významové vyprázdnění podstatných náležitostí právního státu za nepřípustné.¹⁶

1.3 Spolková republika Německo

Spolková republika Německo je svrchovaný, demokratický právní stát s pluralitním politickým systémem, federativní parlamentní republika a zastupitelská demokracie. Je tvořena 13 spolkovými zeměmi a 3 svobodnými městy se statutem spolkové země (*Bundesländer*: Bádensko-Württembersko, Bavorsko, Berlín, Braniborsko, Brémy, Dolní Sasko, Durynsko, Hamburk, Hesensko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Porýní-Falc, Sársko, Sasko, Sasko-Anhaltsko, Severní Porýní-Vestfálsko, Šlesvicko-Holštýnsko). Hlavním městem Spolku je Berlín.

1.3.1 Vývoj parlamentarizmu

Podobně jako jiné evropské země bylo Německo po značnou část své historie státním zřízením monarchie, s proměnlivou podobou státní hranice, v jejím případě navrch často rozdrobená na menší územní celky (knížectví, vévodství, hrabství, svobodná říšská města atd.), společně však tvořící domov německému národu. Nejdéle trvajícím státním útvarem na jeho území byla Svatá říše římská (800 – 1806), ve své době

¹⁶ ČESKO. Článek 9 odst. 2 a 3 zákona č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 1-16.

územně pokrývající i značná území dnešních Čech, Polska, Francie, Itálie atd. Po konci napoleonských válek, které byly vyústěním Velké francouzské revoluce od roku 1789, a které mj. i ukončily formální existenci Svaté říše římské (6. srpen 1806), vzniká v celé Evropě potřeba konsolidovat poměry a započít nové etapy v poválečné historii národů. Následující výčet událostí společně s jejich daty a krátkým popisem nastiňuje bezprostřední vývoj německých zemí v jejich přechodu od absolutní monarchie k parlamentní republice, v sousledu událostí, které vedly až k dnešní podobě ústavně-politického systému SRN¹⁷:

- **Probíhá Vídeňský kongres, Německo se sjednocuje pod tzv. Německý spolek a přijímá ústavu (1. říjen 1814 – 9. červen 1815)** – zástupci evropských mocností se v rakouské Vídni scházejí ohledně ponapoleonského uspořádání Evropy. Převládá snaha o obnovu feudálního a klerikálního řádu společnosti (tzv. restaurace), charakteristického pro přednapoleonskou dobu. Vedoucí postavou kongresu se stává rakouský ministr zahraničí kníže Metternich, v očích lidu nepopulární symbol návratu ke starým poměrům. Původní podobu Svaté říše římské nově nahrazuje Německý spolek, skládající se z volného svazku německých států Pruska, Bavorska, Württemberska, Hannoverska, Saska, ale i Rakouska vč. Českých zemí. Skrze závěrečná akta kongresu je německými panovníky a starosty svobodných měst přijata ústava, která je ale silně poznamenaná restauračním duchem. V Německém spolku vzniká Spolkový sněm fungující jako stálý sjezd ve Frankfurtu nad Mohanem. Jednotlivým státům spolku je dovoleno vydávat ústavy, jež by zajistily stavovské zastoupení národa v zemských sněmech, ale činí tak jen někteří. Prusko a Rakousko nikoliv.
- **Evropou se žene vlna revolucí, Metternich prchá do Anglie, ve Frankfurtu nad Mohanem se schází první celoněmecký parlament Národní shromáždění (18. květen 1848)** – ten si dává za úkol sjednotit Německo a přijít s návrhem ústavy. Předchozí Spolkový sněm je rozpuštěn. Jsou vyhlášena „Základní práva německého národa“ (27. prosinec 1848) a nedlouho poté i říšská

¹⁷ MÜLLER, Helmut, Hanna VOLLRATH a Karl F. KRIEGER. *Dějiny Německa*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-188-3.

ústava (28. březen 1849). Výkonná moc má podle ní spočívat v rukou „císaře všech Němců“ (za něj je shromážděním navržen pruský král Fridrich Vilém IV.) a jím volených ministrů. Legislativní moc má tvořit Říšský sněm, složený ze dvou komor. Do komory lidu mají být poslanci voleni podle všeobecného a rovného volebního práva, platného pro všechny muže. Komora států má být obesílána vládami a zemskými sněmy jednotlivých států spolku. Brzy se však ukazuje, že Národní shromáždění nedisponuje skutečnou politickou a vojenskou mocí. Rakousko a Prusko svými kroky na mezinárodní scéně autoritu Národního shromáždění dále zpochybňují podepsáním míru s Dánskem, bez ohledu na parlament. V Evropě pokračují nepokoje. Národní shromáždění si volí tzv. maloněmecké řešení uspořádání (spojení států Německého spolku v jeden celek v čele s Pruskem, zato bez Rakouska), s pruským králem Fridrichem Vilémem IV. jako císařem nové říše. Ten však odmítá přijmout korunu z rukou revolucionářů. Následné nepokoje jsou pruskou armádou tvrdě potlačeny. Končí tak první pokusy o parlamentarizmus v Německu.

- **Pod taktovkou Pruska vzniká sjednocená Německá říše, je přijata nová říšská ústava (16. dubna 1871)** – ta až na malé změny odpovídá ústavě již dříve vzniknuvšího Severoněmeckého spolku. Je poznamenána silně monarchisticko-konzervativním cítěním. Císař má podle ní právo jmenovat (a odvolávat) říšského kancléře a svolávat (a rozpouštět) Říšský sněm. Kromě účasti na vydávání zákonů jsou parlamentu důležité rozhodovací funkce odepřeny. Tato forma ústavy platí v Německu až do posledních týdnů první světové války (1918).
- **Německá říše je poražena v první světové válce, vzniká tzv. Výmarská republika, probíhají volby do Národního shromáždění (19. ledna 1919)** – v nich mají poprvé právo volit i ženy. Výmarská republika svým politickým založením znamená významný posun od monarchismu k republikánství. Je přijata nová říšská ústava (tzv. Výmarská ústava, 11. srpna 1919), která vymezuje nový politický systém a jeho instituce. Legislativní moc připadá Říšskému sněmu.

Úřadu říšského prezidenta jsou dána výjimečná práva, což se později ukazuje jako potenciálně velmi nebezpečné. V ústavě jsou začleněny i některé koncepce z ústavy frankfurtského sněmu z roku 1848.

- **Hitler se dostává k moci a rychle likviduje demokratické státoprávní uspořádání Výmarské republiky (30. leden 1933)** – Říšskému sněmu je předložen tzv. zmocňovací zákon (23. březen 1933), jenž má umožňovat Hitlerově vládě vydávat zákony (včetně těch ústavních) bez účasti Říšského sněmu a Říšské rady. Je vydán „zákon o začlenění zemí do Říše“ (31. březen 1933), čímž je prakticky zrušena samostatnost jednotlivých zemí republiky. Politické strany jsou postupně zakazovány, až je dne 14. července 1933 vydán zákon o úplném zrušení politických stran a zákaz jejich zakládání. Demokratický politický proces, a tím i období demokratické Výmarské republiky, v Německu tímto končí.
- **Nacistické Německo je poraženo světovými mocnostmi (8. květen 1945)** - v Německu jsou znovu zakládány politické strany, mocnosti si rozdělují sféry vlivu a přou se o další politické směřování Německa.
- **Američané společně s Brity vytvářejí sjednocenou hospodářskou oblast, tzv. dvojzónu (1. leden 1947)** – jejím nejvyšším orgánem je hospodářská rada a parlamentní shromáždění se 106 členy. Snahy o sjednocení Německa formou stálé konference, vytvořené vedoucími grémií německých politických stran ze všech okupačních zón troskotají a tím i první pokus o celoněmecký parlament (březen 1947). K dvojzóně se později (8. dubna 1949) připojuje i francouzská zóna, čímž vzniká tzv. trojzóna – předchůdkyně dnešní Spolkové republiky Německo. Sověti svou podezřívavostí vůči ostatním vítězným mocnostem a častým porušováním stanovených dohod sami sebe i svou okupační zónu izolují – začíná být stále více zřejmé, že k politickému sjednocení Německa nedojde.

- **Západní mocnosti hostí londýnskou konferenci (23. únor – 5. březen a 20. duben – 1. červen 1948)** – na jejímž základě vznikají tzv. Frankfurtské dokumenty. Ty jsou posléze předány ministerským předsedům západoněmeckých zemí. Jsou v nich vyzváni, aby svolali ústavodámé Národní shromáždění. Součástí dokumentů je tzv. okupační statut, který má upravit vztahy mezi budoucí německou vládou a západními okupačními mocnostmi. Budoucí ústavní listina se má podle německých představitelů jmenovat „základní zákon“, nikoliv „ústava“. Základní zákon nakonec není vypracován Národním shromážděním, voleným lidmi, ale Parlamentní radou, jejíž členové jsou voleni zemskými parlamenty jednotlivých zemí. Základní zákon Spolkové republiky Německo je přijat Parlamentní radou po dlouhých debatách 8. května 1949 v Bonnu. 12. května 1949 je schválen, 23. května zveřejněn a 24. května vstupuje v platnost. Na opačné straně teď již železné opony, je Lidovou radou navržena a schválena komunistická Ústava Německé demokratické republiky (22. říjen 1948). Zde následně probíhají volby do Německého lidového kongresu (15. a 16. květen 1949) na základě jednotné kandidátky a podle předem určeného klíče.

- **Komunistická NDR se hroutí, Základní zákon západoněmecké SRN vstupuje v platnost i v NDR (3. říjen 1990)** – čímž je dovršena jednota Německa. Ještě předtím (12. září 1990) je ministry zahraničí USA, SSSR, Francie, Velké Británie a obou německých zemí podepsána smlouva o úpravě německého sjednocení podle mezinárodního práva. 3. října jsou i smluvně zrušena práva čtyř vítězných mocností druhé světové války ohledně vlivu nad Německem. 4. října 1990 se v budově berlínského Říšského sněmu schází Spolkový sněm nově sjednoceného, plně suverénního Německa ke svému prvnímu zasedání.

Ústavní systém dnešní Spolkové republiky Německo stojí na *Základním zákoně Spolkové republiky Německo* (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), který je platný pro všech šestnáct zemí spolku. Jedná se o psaný, monolegální (tvořený

jedním dokumentem) typ ústavy; na rozdíl od České republiky, kde je ústava polylegální.

Základní zákon (Grundgesetz) je tvořen preambulí (Präambel), částí první Základní práva (Die Grundrechte), částí druhou Spolek a země (Der Bund und die Länder), částí třetí Spolkový sněm (Der Bundestag), částí čtvrtou Spolková rada (Der Bundesrat), částí pátou Spolkový prezident (Der Bundespräsident), částí šestou Spolková vláda (Die Bundesregierung), částí sedmou Zákonodárství spolku (Die Gesetzgebung des Bundes), částí osmou Provádění spolkových zákonů a spolková správa (Die Ausführung der Bundesgesetze und die Bundesverwaltung), částí devátou Soudnictví (Die Rechtsprechung), částí desátou Finance (Das Finanzwesen), částí jedenáctou Přejícná a závěrečná ustanovení (Übergangs- und Schlußbestimmungen) a dodatkem Články ústavy z 11. srpna 1919, jež jsou podle článku 140 základního zákona jeho součástí.

1.4 Švýcarská konfederace

Švýcarská konfederace (nebo také Švýcarské spříseženství či krátce Švýcarsko) je pluralitní, federálně-kantonální, demokratická republika, právní stát s direktoriální formou vlády a unikátním politickým systémem s důrazem na neutrální statut země. Švýcarský politický systém je nejednoznačně zařaditelný, obecně se hovoří o demokracii svého typu (*sui generis*). Švýcarsko se skládá z 26 autonomních kantonů (Curych, Bern, Lucern, Uri, Schwyz, Obwalden, Nidwalden, Glarus, Zug, Fribourg, Solothurn, Basilej-město, Basilej-venkov, Schaffhausen, Appenzell Ausserrhoden, Appenzell Innerrhoden, St. Gallen, Graubünden, Aargau, Thurgau, Ticino, Vaud, Valais, Neuchâtel, Ženeva, Jura) s hlavním městem (de facto) Bern (de iure hlavní město Švýcarska neexistuje). Kantony Appenzell Ausserrhoden, Appenzell Innerrhoden, Basilej-město, Basilej-venkov, Nidwalden a Obwalden jsou též hovorově (dříve oficiálně) nazývány polokantony (mají poloviční váhu při hlasování v Radě států, jinak jsou rovnocenné).

1.4.1 Vývoj parlamentarizmu

Už samotný vývoj Švýcarské konfederace je unikátní.¹⁸ Historickým předchůdcem dnešního Švýcarska je Stará švýcarská konfederace (1291 – 1798). Na jejím počátku byly tři kantony (Uri, Schwyz a Unterwalden – tzv. horské kantony), které se díky své strategické poloze v alpských průsmycích, kudy vedly významné obchodní stezky, těšily značné autonomii. Původně tvořily pouze jakousi alianci komunit v údolích centrálních Alp, jichž společný zájmem bylo udržet mír a klid v okolí důležitých horských cest (zejména průsmyku svatého Gotharda). Spadaly pod přímou autoritu císaře Svaté říše římské, ale bez nutnosti mít lenního pána, který by působil jako prostředník, jak bylo tehdy běžné (měly postavení svobodného říšského léna). Navrch většina kantonu Unterwalden v té době patřila klášterům, které zde založili irští mniši v 7. století, a které již dříve také získaly svobodu v rámci říše.

V roce 1273 je římským králem zvolen Rudolf I. Habsburský, který záhy vstupuje na scénu jako lstivý a nekompromisní politik. Na doposud volné kantony uvaluje lenní povinnost a přikazuje jim platit vysoké daně. Jeho armáda je příliš silná a jeho postavení příliš pevné než aby se kantony zmohly na odpor. Nezbyvá než se nárokům podřídí. Když roku 1291 Rudolf umírá, kantony se chápou své šance – jejich cílem je získat zpět statut svobodného říšského léna. Spiknou se proti Habsburkům a spojí se do tzv. Věčného spolku¹⁹, ve kterém se zavážou ke společné obraně proti vnějšímu nepříteli.

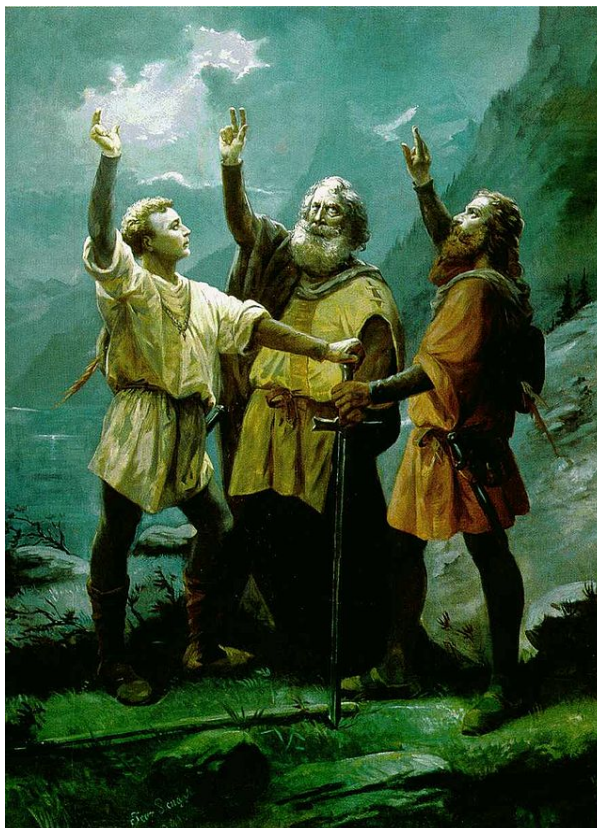
Habsburkové zuří a nezávislost společenství neuznávají. V roce 1308 se na římský trůn dostávají Lucemburkové a ti jako odvěcí rivalové Habsburků rádi novému paktu přiznávají svobodný statut zpět. Habsburkové se svých nároků ale odmítají vzdát a skrze svá početná panství v Porýní podnikají několikeré pokusy o znovudobytí kantonů.²⁰ Jsou ale pokaždé odrazeni méně početným zato hbitějším a terén lépe znajícím vojskem Švýcarů. Do roku 1353 se k původním třem kantonům přidávají i kantony Glarus, Zug a svobodná města Lucern, Curych a Bem. Tím vzniká aliance tzv. osmi míst (*Bund der Acht Orte*) - přímá historická předchůdkyně dnešní Švýcarské konfederace.

¹⁸ HISTORY OF SWITZERLAND. Switzerland's History [online]. 2010. Dostupné z: <http://history-switzerland.geschichte-schweiz.ch/>

¹⁹ 1. srpen 1291, jinak také *Eidgenossenschaft* – spříseženství; později i písemně zaznamenáno v tzv. Federální chartě

²⁰ bitva u Morgartenu a Sempachu, 1315 resp. 1386

Obrázek 2 Složení přísahy zástupců tří horských „prakantonů“ při vytvoření Staré švýcarské konfederace roku 1291 (idealizovaná představa, Jean Renggli, 1891)

Zdroj: DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Jean Renggli der Ältere: Der Rütlichschwur, 1891: Luzern, Stadt Luzern [online]. Dostupné z: <http://www.dhm.de/archiv/ausstellungen/mythen/english/ch10.html>

Následující výčet událostí společně s jejich daty a krátkým popisem nastiňuje bezprostřední vývoj švýcarských zemí v jejich přechodu k parlamentní republice v sousledu událostí, které vedly až k dnešní podobě ústavně-politického systému Švýcarska²¹:

- **Napoleon expanduje na východ, na území Švýcarská vytváří Helvétskou republiku (12. duben 1798)** – a ukončuje tak období Staré švýcarské konfederace. Nové republice se z důvodu častých nepokojů a celkové nestabilitě dostává hned 6 oktrojovaných (vnucených) ústav v průběhu pouhých 4 let. Je založeno

²¹ History of Switzerland. *History of Switzerland: Switzerland's Way towards the Federal Constitution of 1848* [online]. Dostupné z: <http://history-switzerland.geschichte-schweiz.ch/switzerland-federal-constitution-1848.html>

dvoukomorové zákonodámé těleso, skládající se z Velké rady (8 poslanců za kanton) a Senátu (4 senátoři za kanton). Výkonná moc je zastoupena tzv. Direktoriátem, s 5 členy z každého kantonu. V ústavách Helvétské republiky je poprvé zakotveno i celošvýcarské občanství (do té doby byli lidé občany pouze svého kantonu). Invaze Francouzů byla obyvateli vnímána velmi negativně, proběhlo několik povstání, která byla ale rychle potlačena. Z pohledu moderního parlamentarizmu však francouzská okupace přinesla i některá pozitiva (mnohá se zachovala dodnes). Např. byla vyhlášena rovnost lidí před zákonem, jazyková rovnost, svoboda myšlení a vyznání, byla zavedena dělba moci, povoleny mezicírkevní sňatky, sjednoceny míry a váhy atd.

- **Vídeňský kongres (1815) zaručuje Švýcarsku neutralitu, na konci období restaurace vypuká ve Švýcarsku občanská válka (1847), jejímž výsledkem je smír a přijetí federální ústavy (12. září 1848)** – již základní ustanovení platí v pozměněné formě dodnes. Federální zemský sněm (Tagsatzung) je nahrazen Federálním shromážděním (Bundesversammlung), skládajícím se ze dvou komor – Rady států (Ständerat) a Národní radou (Nationalrat). Exekutivní moc vykonává Federální rada (Bundesrat), skládající se ze sedmi členů volených Národním shromážděním. Předseda Federální rady je zároveň prezidentem Švýcarské konfederace, s rotujícím mandátem mezi zbylými členy, co každý rok. Vrcholným orgánem soudní moci (Bundesgericht) se stává Nejvyšší federální soud v Lausanne. Ten má na starost zejména civilní případy, v nichž je Federace členem, ale rozhoduje i v případech velkých politických sporů. Ústavní otázky jsou vyhrazeny Národnímu shromáždění. Občanům kantonů dále nově přibývá i občanství celé Švýcarské federace. Kantony se částečně vzdávají své suverenity ve prospěch federální vlády. Ta si na oplátku bere na starost společnou obranu, obchod a zákonodárství, přičemž všechny ostatní rozhodovací kompetence nadále zůstávají v rukou vlád jednotlivých kantonů. Roku 1874 je ústava zrevidována a je zavedeno právo na referendum na federální úrovni. Roku 1891 je zavedeno petiční právo. Roku 1999 je ústava kompletně zrevidována a schválena

ve všelidovém a kantonálním referendu. Nově obsahuje i devět základních práv, které až do té doby byly pouze předmětem debat Federálního soudu. Účinnosti nabývá 1. ledna 2000.

Na tomto místě se domnívám, že je třeba zmínit podstatné odlišnosti švýcarského politického systému od jiných ve světě. Ve výčtu bodů následuje přehled unik švýcarského politického systému. Podle Blanky Říchové jsou to zejména²²:

- **Výrazný kantonismus** – ten lze v případě Švýcarska popsat jako ideologické zvýraznění originálního postavení jednotlivých kantonů a kultivaci jejich morální priority před konfederací. Jinými slovy řečeno, v myslích a duších Švýcarů je kanton ideologicky nadřazený federaci. Federalismus není viděn jako ideální stav. Tato situace je dána koexistencí (nikoliv konfliktem) dvou patriotizmů – švýcarského a kantonálního. Rozdíl mezi švýcarskou kantonální federací a jinými na světě je, že v případě Švýcarska se nejedná o klasickou federaci kantonů, nýbrž přesněji o konfederaci etnik, resp. dvou náboženských komunit (katolické a protestantské) a čtyř jazykových komunit (německá, francouzská, italská a románská), což je dáno unikátním historickým vývojem.
- **Ochrana jazykových menšin** – ústava rozlišuje mezi národními jazyky (němčina, francouzština, italština, rétorománština) a oficiálními jazyky (němčina, francouzština, italština), přičemž románština zůstává oficiálním jazykem užívaným ve vztazích konfederace s občany románské příslušnosti.
- **Historicky daná náboženská identifikace kantonů** – přetrvávající již z dob evropské reformace (16. stol.), kdy některé kantony reformaci přijaly, jiné nikoliv (zůstaly katolické). Uvádí se, že tento prvek je silnějším definičním znakem kantonismu než jazyková příslušnost.

²² ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I.* Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. ISBN 80-7079-994-3.

- **Fragmentace stranického systému** – na kantonální úrovni je stranický život významnější než na federální úrovni, kde jsou strany slabší.
- **Tradice politické a ekonomické spolupráce** – týká se přítomnosti konsociačních²³ a korporatistických²⁴ prvků v systému.
- **Intenzivní využití institutu přímé demokracie** – oproti jiným zemím, kde je institut přímé demokracie považován spíše za doplňkový prvek reprezentativní demokracie, je ve Švýcarsku přímá demokracie konstitučním atributem politického systému, tj. přímo modifikuje fungování jeho jednotlivých složek. Počet lidových hlasování ve Švýcarsku převyšuje součet referend všech zemí na světě.
- **Světově uznávaný neutrální statut** – který v unikátním případě Švýcarské federace nabývá formy až ústavní zvyklosti. Občanská vojenská služba je ve Švýcarsku povinná a je vnímána velmi patrioticky, jako morální povinnost. Vojenské útvary nabývají formu lidových milic, plníc tak širší funkce než jen čistě vojenský výcvik. Zahrnují občanskou výchovu, výchovu k disciplíně a posílení kantonální příslušnosti (vojenská služba je organizována na kantonální úrovni). Zásada neutrality Švýcarské konfederace zajistila zemi praktickou nedotknutelnost v období dvou světových válek. I přesto ale nelze tvrdit, že by Švýcarsko bylo anti-internacionální (např. je členem OSN).
- **Konkordanční forma demokracie** – která se vyznačuje integrací opozičních politických stran ve vládě. Podle pravidel proporcionality jsou ve Federální radě (hlavní představitel výkonné moci ve Švýcarsku) zastoupeny strany podobně jako ve Federálním shromáždění. Účelem tohoto systému je zamezit případné „hrozbě“ institutu přímé demokracie, kdy by silná opozice teoreticky mohla paralyzovat vládu vydáváním přílišného množství referend.

²³ Ve smyslu úzce spolupracujících rozdílných sociálních skupin, z nichž žádná není dost velká na to, aby zformovala většinu, přesto je systém funkční – opak většinovosti

²⁴ Ve smyslu úzce spolupracujících rozdílných zájmových skupin, zejm. z oblasti ekonomiky, obchodu, vojenství, vědy atd., z nichž žádná není dost velká na to, aby zformovala většinu, přesto je systém funkční

Podle této zásady kolegiality (Kollegialitätsprinzip), zakotvené ve Federální ústavě²⁵, jsou členové exekutivní Federální rady nuceni dojít v otázkách směřování vlády ke konsenzu, a to i v případě, že by to bylo v rozporu s jejich stranickou politikou.

²⁵ čl. 177 odst. 1 Federální ústavy

2 MOC ZÁKONODÁRNÁ

V trojím dělení státní moci (tripartice) je moc zákonodárná jednou z nezávislých větví státní moci svěřené zákonodárnému sboru (parlamentu). Parlament má obvykle tři základní pravomoci, a to pravomoc přijímat ústavu a zákony, schvalovat státní rozpočet a kontrolovat a spoluutvářet moc výkonnou. Ve své pravomoci je omezen tím, že většina návrhů zákonů pochází od vlády, nikoliv od parlamentu samotného. Do jeho moci mohou zasahovat i jiné orgány, např. ústavní soud, prezident s právem veta atd.²⁶

Zákonodárný proces se obecně skládá ze zákonodárné iniciativy, projednávání, přijímání a podepisování zákonů.²⁷ Nejdůležitějším orgánem parlamentu je jeho předseda a místopředsedové. Ti rozhodují vždy za účasti nějakého kolektivního orgánu (bývá jimi organizační výbor, pracovní rada, řídicí výbor, rada starších atd.). Jak kolektivní orgán, tak předseda jsou závislí na poradním politickém orgánu (sbor předsedů, grémium).

Pracovními orgány parlamentu jsou výbory, ve kterých probíhá samotná legislativní práce. Rozdělení jejich věcných kompetencí většinou kopíruje kritéria resortu vlády (předvolávají si ministry, kteří obhajují vládou navržené zákony). Výbory ke každému návrhu zákona jmenují zpravodaje, který koordinuje práce ohledně návrhu a zpracovává závěrečné usnesení výboru. Také projednávají koncepční materiály předložené příslušným ministrem a žádají ministra o vysvětlení jeho činnosti.

V případě zásadních politických afér parlament zřizuje vyšetřovací komise. Harmonogram jednání sněmovny je dán jejími stálými pravidly (*standing orders*). Pořadí jednání a stanovení pořadí konkrétních návrhů do jednotlivých úseků plenární schůze stanovuje řídicí orgán sněmovny.²⁸

²⁶ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státní věda: 1. díl Obecná státní věda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 246-247. ISBN 80-7201-141-3.

²⁷ Tamtéž, s. 248

²⁸ Tamtéž, s. 257

2.1 Česká republika

Bylo řečeno, že Česká republika je parlamentní republikou. Legislativní moc je v ní vykonávána dvěma komorami Parlamentu, Poslaneckou sněmovnou a Senátem (tzv. bikamerální, dvoukomorový parlament). Poslanecká sněmovna má 200 poslanců volených na čtyři roky, Senát má 81 senátorů, z nichž je každé dva roky volena jedna třetina. Právně je zákonodárná moc ukotvena v čl. 15 – 53 Ústavy ČR (Hlava druhá). Mezi Ústavou upravované obecné zásady pro výkon zákonodárné moci v ČR podle Karla Vodičky patří:²⁹

- Zákaz členství poslance v obou parlamentních komorách zároveň.
- Neslučitelnost mandátu poslance nebo senátora s výkonem úřadu prezidenta republiky, funkce soudce nebo dalších funkcí, které stanoví zákon.
- Parlamentní právo procesní konkretizují jednací řády.³⁰ Upravují také vnitřní organizační strukturu obou komor a jejich činnost.
- Poslanecká sněmovna a Senát jsou usnášeníschopné, pokud je na schůzi přítomna alespoň jedna třetina jejich členů. K přijetí usnesení (tj. i ke schválení zákona) je nutný souhlas nadpoloviční většiny přítomných poslanců, popř. senátorů, pokud Ústava výslovně nestanoví jinak.
- Zasedání Poslanecké sněmovny i Senátu řídí předseda příslušné komory či některý místopředseda podle předem stanoveného pořadí.
- Poslanecký klub vládní strany úzce spolupracuje s vládou. Hlasovací disciplína je odstupňována v závislosti na vnitroklubově určené politické důležitosti návrhu, o němž se hlasuje. U méně závažných předloh není v rámci klubu vyžadována žádná hlasovací disciplína a každý zákonodárce hlasuje podle svého přesvědčení.
- Poslanecká sněmovna musí vždy zřídit mandátový a imunitní výbor, petiční výbor, rozpočtový výbor, organizační výbor, volební výbor a

²⁹ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 254-266. ISBN 978-80-7367-337-6.

³⁰ Senátu (zákon 107/1999 Sb.) a Poslanecké sněmovny (zákon 90/1995 Sb.)

dále ustavuje další výbory, na nichž se usnese. Senát musí povinně ustavit (vedle dalších výborů, na jejichž zřízení se usnese) organizační výbor a mandátový a imunitní výbor.

- Parlament zejména schvaluje ústavní a jiné zákony. Souhlas Parlamentu vyžadují i mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, politické smlouvy, hospodářské smlouvy všeobecné povahy a smlouvy, k jejichž provedení je třeba zákona.³¹
- Parlament má pravomoc rozhodnout o vyhlášení válečného stavu v případě, že je Česká republika napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně.
- Parlament (bez Senátu) plní úlohu kontrolora vlády. Poté co je vláda jmenována prezidentem musí do třiceti dnů požádat Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry.
- Během volebního období může Poslanecká sněmovna vládu svrhnout vyslovením nedůvěry. Návrh na vyslovení nedůvěry musí být podán minimálně padesáti poslanci. K přijetí tohoto návrhu je nutný souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců.
- Poslanci mají právo interpelovat vládu a její členy ve věcech jejich působnosti.
- Zákonodárství a kontrola vlády přísluší výhradně Poslanecké sněmovně; k jiným závažným rozhodnutím, jejichž předmětem je často nějaká neobvyklá situace, je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.³²
- některých otázkách rozhoduje Senát sám (souhlas se jmenováním ústavních soudců, ústavní žaloba na prezidenta republiky pro velezradu atd.).
- Poslanecká sněmovna může být podle čl. 35 Ústavy za určitých krizových situací prezidentem rozpuštěna. Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat zákonná opatření ve

³¹ čl. 49 Ústavy České republiky

³² Jako např. schvalování ústavních zákonů a zákonů o volbách, vyslání ozbrojených sil mimo území republiky a rozhodnutí o vyhlášení válečného stavu nebo o pobytu cizích vojsk na území ČR atd.

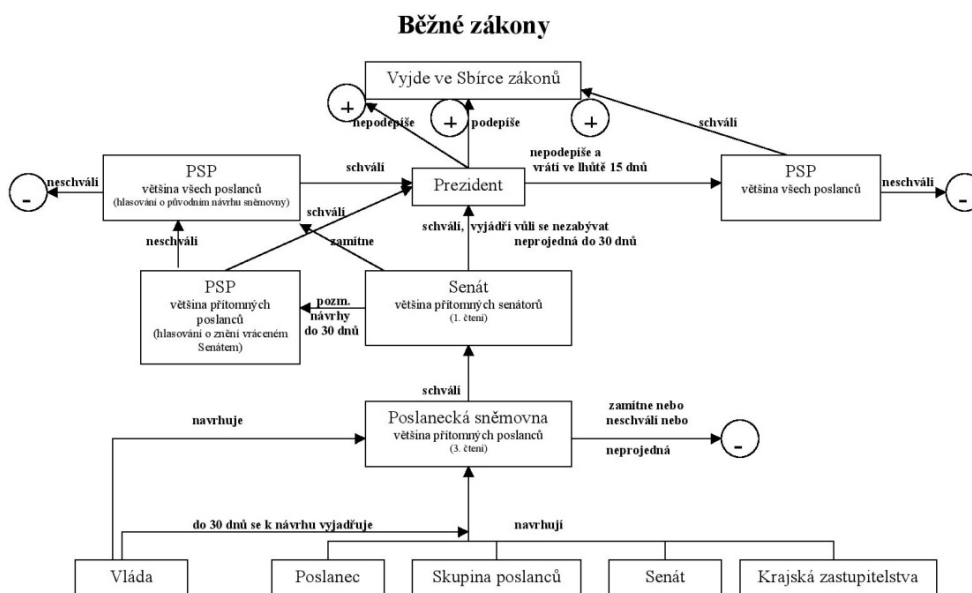
věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona. Zákonné opatření Senátu musí být následně schváleno nově zvolenou Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi, jinak do budoucna pozbude platnosti.

2.1.1 Legislativní proces

Existují tři základní typy legislativního procesu³³:

- standardní legislativní proces
- legislativní proces, u kterého je zapotřebí souhlasu obou komor parlamentu
- legislativní proces, který probíhá pouze v jedné komoře

Obrázek 3 Schéma legislativního procesu v ČR

Zdroj: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Přijímání zákonů* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

³³ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Přijímání zákonů* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

První případ se týká projednávání většiny běžných zákonů. Návrh prochází mechanismem celkem třech čtení, v němž je zahrnuta obecná, podrobná rozprava, jednání jednotlivých parlamentních výborů atd., až je návrh nakonec postoupen Senátu. Ten jej může Poslanecké sněmovně vrátit s pozměňovacími návrhy, zamítnout, nebo může vyjádřit vůli se jím vůbec nezabývat, což je považováno, jako by byl návrh schválen. Senátem vrácené i zamítnuté návrhy může Poslanecká sněmovna zpětně přehlasovat, čímž jsou kroky Senátu veřejně anulovány - s tím je spojená i dlouholetá debata o skutečném významu Senátu v ČR, někteří ho považují za zbytečný a příliš nákladný. V druhém případě se jedná o Ústavou předepsané přijímání zákonů ústavních, volebních, týkajících se jednacího řádu Senátu a zásad jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek, kdy je třeba souhlasu obou komor Parlamentu. Třetí případ se týká pouze zákona o státním rozpočtu, který je projednáván a schvalován pouze v Poslanecké sněmovně. Schéma běžného legislativního postupu přijímání zákonů vizuálně znázorňuje Obrázek 3.

2.2 Spolková republika Německo

Německo je federativní parlamentní republika. Zákonodárnou moc podle Základního zákona vykonává Spolkový sněm (*Bundestag*) a Spolková rada (*Bundesrat*). Nejedná se o dvoukomorový parlament – jedinou komorou parlamentu je Spolkový sněm, do kterého lidé volí v přímých volbách. Spolková rada slouží jako samostatný ústavní orgán reprezentující německý federalismus; poskytuje jednotlivým zemím možnost uplatnit se při prosazování zákonů a správě Spolkového státu. Poslanci Spolkového sněmu jsou voleni na čtyři roky ve všeobecných volbách. Kvůli volebnímu systému a existenci tzv. vyrovnávacích (či přesahujících nebo převislých) mandátů počet poslanců kolísá. Momentálně jich je po volbách v roce 2013 631 (minimum je 598). Spolková rada je sestavována z členů zemských vlád podle počtu obyvatel každé země; členové rady nejsou voleni přímo, ale jsou zemskými vládami do funkce ustavováni (tzv. imperiální mandát). Celkový počet členů Spolkové rady je v současnosti 68. Právně je zákonodárná moc Německa ukotvena v čl. 38 – 53

Základního zákona Spolkové republiky Německo (Část třetí). Platí obecné zásady pro výkon zákonodárné moci, jež v případě Německa podle Říchové (2002) jsou³⁴:

- Ústavní změny musejí být schválené dvoutřetinovou většinou v obou složkách zákonodárné moci.
- Spolková rada může uplatnit veto v případech, kdyby některý zákon zasahoval do pravomoci zemí.
- Spolkový sněm na svém prvním zasedání volí spolkového kancléře. Ten musí být schopen získat ve Sněmu absolutní většinu (je tedy představitelem nejsilnější strany, popřípadě koalice stran), jinak není prezidentem jmenován.
- Strany se ve Spolkovém sněmu organizují do frakcí a skupin, které jsou zásadní pro dosažení většinového souhlasu při hlasování o navržených zákonech.
- Spolkový sněm volí svého předsedu (většinou představitel nejsilnější frakce) a čtyři místopředsedy.
- Významným orgánem Spolkového sněmu je tzv. Rada starších (Ältestenrat), kterou tvoří 23 poslanců jednotlivých frakcí. Jejím úkolem je stanovit časový harmonogram ve Sněmu, zajistit jeho organizaci a sestavovat návrh rozpočtu.
- Spolkový sněm má 24 stálých výborů, ve kterých jsou jednotliví členové frakcí zastoupeni na základě proporčního principu. Existují i pracovní skupiny, rovněž složené z členů frakcí. Tím je zajištěna provázanost a lepší komunikace při práci Sněmu. Některé výbory jsou tvořeny i společně se Spolkovou radou.
- K rozpuštění Spolkového sněmu dochází v případě, kdy po volbách není možné dosáhnout absolutní většiny, a tím pádem ani volby kancléře; také když kancléři není na základě jeho požadavku Sněmem vyslovena důvěra. V takovém případě jsou buď vypsány

³⁴ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. s. 211-215. ISBN 80-7079-994-3.

nové volby, nebo je prezidentem ustanovena nová vláda (resp. kancléř).

- Spolková rada má právo tzv. absolutního veta ve věcích zákonů týkajících se úprav kompetencí Spolku v oblasti správy, spolkových financí (spojeno s právem spolkových zemí bránit se zásahu Spolku do své státnosti) a úprav Základního zákona. V případech ostatních zákonů může Rada uplatnit právo námítky – tu lze překonat dvouřetinovou většinou ve Spolkovém sněmu.

2.2.1 Legislativní proces

Existují dva způsoby legislativní iniciativy ve Spolkové republice Německo³⁵:

- Iniciativa Spolkové vlády nebo Spolkové rady
- Iniciativa z půdy Spolkového sněmu

V prvním případě vláda předloží svůj návrh zákona Spolkové radě. Ta má šest týdnů na vyjádření a připojení svých komentářů. Na ty může vláda zpětně odpovědět vlastními „protikomentáři“. Kancléř okomentovaný návrh následně předá Spolkovému sněmu, kde prochází jednotlivými schvalovacími fázemi. Výjimku z tohoto postupu tvoří návrh federálního rozpočtu, který je zasílán oběma zákonodárným složkám zároveň. Podobný postup probíhá i v případě, že iniciátorem zákona je Rada, nikoliv vláda.

V druhém případě předkládají návrh zákona přímo poslanci Spolkového sněmu. Podmínkou je, že předkladatelem je buď vládní strana, nebo alespoň pět procent z celkového počtu poslanců (momentálně alespoň 31 poslanců). Tímto způsobem návrh nemusí nejdříve schválit Rada, ale jde rovnou do čtení (z tohoto důvodu jsou zákony, které nesnesou odklad vládou předkládány z řad vládních uskupení ve Sněmu).

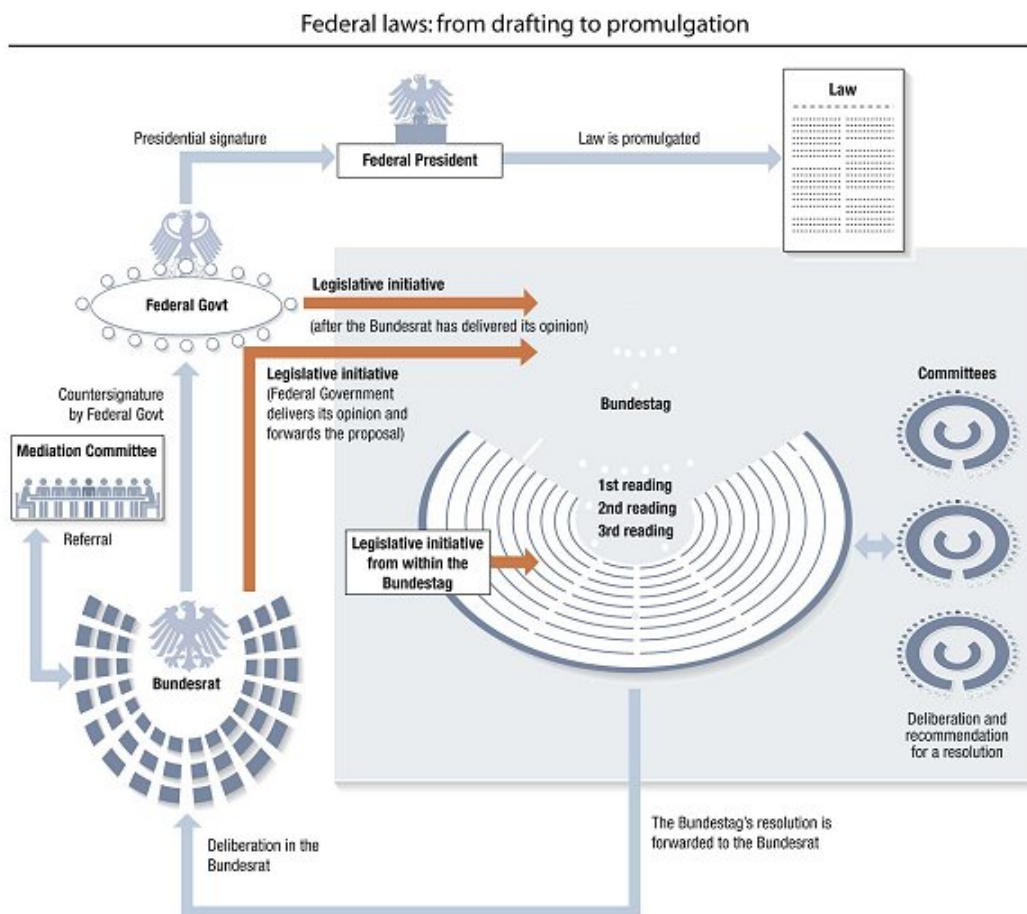
Zákony jsou ve Sněmu projednávány celkem ve třech čteních. První čtení probíhá na základě žádosti Rady starších nebo parlamentní frakce (děje se tak v případě významných zákonů či těch, které jsou ve veřejném zájmu). Účelem prvního čtení je

³⁵ Deutscher Bundestag. *Passage of legislation* [online]. Dostupné z: http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/function/legislation/passage/245704

ustanovit výbor či výbory (na základě doporučení Rady starších), které by návrh připravily pro druhé čtení. V případě ustanovení více než jednoho výboru je jeden z nich učen za vedoucí - ostatním je ponechána funkce poradní. Podrobná práce na návrhu zákona probíhá ve stálých parlamentních výborech. Ty mohou k debatám přizvat různé zájmové a expertní skupiny. Paralelně k práci výborů zřizují frakce své vlastní pracovní skupiny, ve kterých zkoumají předložený návrh. Mezi těmito dvěma složkami často dochází ke spolupráci; většina zákonných předloh je výsledkem společného jednání vládních a opozičních frakcí. Na konci prvního čtení jsou vedoucím výborem plénu předloženy výsledky jednání, společně s doporučením pro další směřování návrhu. Doporučující rozhodnutí tvoří základ pro druhé čtení návrhu, které se koná v plénu. Druhé kolo čtení probíhá v duchu obecných a podrobných rozprav. Každý člen Sněmu může předložit vlastní pozměňovací návrh, který je plénem okamžitě řešen. Pokud plénum návrh přijme, nová verze navrhovaného zákona musí být vytištěna a distribuována. Tento postup může být zkrácen se souhlasem dvou třetin přítomných poslanců – tím je možné hned přistoupit ke třetímu kolu čtení. Jednoduché schéma znázorňující legislativního procesu ve Spolkové republice Německo uvádí Obrázek 4 (anglicky). Ve třetím kole pak probíhá samotné schvalování zákona. Debata se koná pouze na žádost parlamentní frakce nebo pěti procent poslanců Sněmu. Samotní poslanci již nemohou přicházet s pozměňovacími návrhy, pouze celá frakce nebo pět procent ministrů. Na konci čtení probíhá samotná volba. Předseda Sněmu se postupně ptá, kdo hlasuje pro, kdo proti a kdo se hlasování zdržel. Pokud návrh zákona obdrží od pléna potřebnou většinu, je postoupen Spolkové radě jako zákon.

V případě, že Spolková rada vyjádří souhlas se zákonem, zákon putuje k prezidentovi. V případě nesouhlasu se zřídí tzv. zprostředkovací výbor, složený z rovného počtu zástupců Spolkového Sněmu i Rady. Souhlasu Rady je třeba, jak již bylo řečeno, u zákonů týkajících se správy a financí jednotlivých zemí spolku (*Länder*) nebo změn v Základním zákoně. V ostatních případech souhlasu Rady třeba není, nicméně je nutné zákon v takovém případě Sněmem znovu přehlasovat v absolutní většině.

Obrázek 4 Schéma legislativního procesu ve Spolkové republice Německo

Zdroj: Deutscher Bundestag. *Adoption of legislation* [online]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/function/legislation

2.3 Švýcarská konfederace

Švýcarsko je parlamentní federativní republika. Orgánem zákonodárné moci je dvoukomorové Federální shromáždění (*Bundesversammlung*), podle ústavy limitované právy lidu a kantony. Komora Národní rada (*Nationalrat*) reprezentuje občany jako obyvatele celé federace, je volena v přímých volbách a má 200 poslanců. Komora Rada států (též Kantonální či Stavovská rada; *Ständerat*) je reprezentována voliči skrze jejich kantony. Každý kanton je zastoupen dvěma poslanci (polokantony jedním),

celkem má tedy Rada států 46 poslanců. Zásady pro výkon zákonodárné moci ve Švýcarské konfederaci jsou podle Blanky Říchové tyto:³⁶

- Způsob volby do Rady států je podle ústav a zákonů každého samostatného kantonu odlišný (systém ve všeobecných volbách, v kantonálních parlamentech, ve shromážděních voličů v polokantonech atd.).
- Obě komory Švýcarského parlamentu jsou si rovnocenné (tzv. perfektní bikamerismus); ke chválení zákona je vždy třeba souhlasu obou komor.
- Obě komory na společném zasedání volí členy Federální rady, kancléře federace, federální soudce a v době války i generála.
- Výkon funkce poslance není ve Švýcarské federaci plně profesionalizován (dělí se na amatéry, poloprofesionály a profesionály).
- Postavení federálního parlamentu je limitováno institutem přímé demokracie. Naplňuje spíše roli „předparlamentního“ rozhodování, tj. běžné funkce elektivní, kontrolní, vyjednávací a zákonodárné jsou značně omezeny.
- Švýcarští poslanci disponují značnou autonomií, stranická loajalita není tak rigidní jako např. ve Velké Británii či v Německu. Důraz je kladen spíše na koaliční stabilitu než stranickou.

2.3.1 Legislativní proces

Legislativní proces ve Švýcarské federaci zahrnuje celkem čtyři kroky³⁷:

- Přijetí návrhu administrativou.

³⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. s. 262-263. ISBN 80-7079-994-3.

³⁷ DEMOCRACY BUILDING. *Switzerland's Political System: Switzerland's Legislation Process* [online]. Dostupné z: <http://www.democracy-building.info/switzerlands-parliament-legislation.html>

- Konzultace na úrovni kantonů, politických stran, podnikatelů, odborů a jiných zájmových skupin.
- Parlamentní debata a hlasování o konečné verzi návrhu.
- Možnost referenda.

Výsledkem formálních (institucionálních) debat jsou komentáře, pozměňovací návrhy a alternativní legislativní návrhy. Ty jsou běžně představeny veřejnosti, aby případný elektorát mohl být se zákonem seznámen. Silné strany nebo lobbovací skupiny mohou pohrozit vyhlášením referenda v pozdní schvalovací fázi, nejsou-li jejich požadavky splněny, čímž přimějí administrativu k hlubší debatě o návrhu, případně o jeho přepracování.

Komise obou komor parlamentu za zavřenými dveřmi studují a diskutují návrh, detailně zvažují připomínky a připravují doporučení pro svou komoru. Mluvčí komise představí návrh zákona komoře, čímž může začít veřejná debata. Obě komory zvažují nové zákony samostatně. V případě, že by se měl návrh v jednom případě výrazně odchytil od původní verze zákona, je třeba se vrátit k diskuzím. Která komora bude probírat nový zákon jako první, ústava neudává; to je určeno vzhledem k délce diskuze v každé z komor.

Národní rada a Rada států mohou schválit stejnou verzi změny ústavy či navrhnout přistoupení Švýcarska k mezinárodní organizaci – v takovém případě je vyhlášen termín pro celonárodní referendum. V případě ostatních zákonů musí elektorát shromáždit nejméně 50 000 podpisů, aby mohlo dojít k referendu. Výsledek referenda je závazný. Ústavní změny je možné provádět za předpokladu celostátní i kantonální výsledkové většiny (menší kantony tak mohou výsledky blokovat, i přes relativně malý počet hlasů). Běžným zákonům stačí celonárodní většina.

Proces tvorby nových zákonů je ve Švýcarsku poměrně zdlouhavý. Zákony týkající se každodenního života (např. dopravní zákony) mohou získat značnou pozornost veřejnosti a podnítit tak širší debatu, což může přispět k veřejnému přijetí zákona a jeho dodržování. Z pohledu veřejného užítku může být pomalejší tempo schvalování zákonů tedy nakonec benefitem.

Obrázek 5 Zasedání švýcarské Národní rady

Zdroj: Rediff Business. *Swiss scramble to get banks off US tax hook* [online]. Dostupné z: <http://www.rediff.com/money/report/slide-show-1-swiss-scramble-to-get-banks-off-us-tax-hook/20130621.htm>

3 MOC VÝKONNÁ

Za elegantní definici výkonné moci může posloužit hledisko státopědecké, jež tvrdí, že rozsah moci výkonné v určitém státě lze zjistit jen zkoumáním formální působnosti a pravomoci orgánů moci výkonné, tedy těch orgánů státu, které nejsou orgány zákonodárcy ani soudními. K pojmu „výkonná moc“ se velmi úzce váže pojem „veřejná (či státní) správa“. K jejímu výkonu je zapotřebí orgánů s přidělenými kompetencemi, tj. oprávněním a povinností jednat v určitých věcech jménem státu. Materiální funkcí orgánů státní správy je provádění zákonů. Obecně je za výkonnou moc označována ta složka státní moci, jež řídí státní aparát a administrativu. Jejími vrcholnými orgány jsou vláda a hlava státu (prezident či monarcha).³⁸

3.1 Česká republika

Na nejvyšší úrovni je výkonná moc v Česku upravována hlavou třetí Ústavy České republiky³⁹. V ní jsou popisovány kompetence prezidenta, vlády, ministerstev a státních zastupitelství, jež společně tvoří korpus výkonné moci u nás. Na nižší úrovni se k exekutivě řadí především orgány místní samosprávy (kraje jako vyšší územní samosprávné celky a obce jako základní územní samosprávné celky); jejich existence je založena hlavou sedmou Ústavy⁴⁰. Součástí výkonné moci jsou i agentury a úřady (např. Policie České republiky), řízené vyššími orgány výkonné moci. V širším smyslu slova se do oblasti výkonné moci řadí i Nejvyšší kontrolní úřad a Česká národní banka, které však jsou Ústavou⁴¹ koncipovány jako samostatné úřady vyňaté z přímé kompetence vrcholných orgánů výkonné moci, aby byla zaručena jejich nezávislost. Do složek výkonné moci v České republice se řadí i ozbrojená síla, složená z Armády ČR, Vojenské kanceláře prezidenta republiky a Hradní stráž.

³⁸ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státopěda: 1. díl Obecná státopěda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 282. ISBN 80-7201-141-3.

³⁹ Článek 55 – 80 Ústavy České republiky

⁴⁰ Článek 99 - 105 Ústavy České republiky

⁴¹ Článek 97 - 98 Ústavy České republiky

3.1.1 Prezident

Prezident je hlavou České republiky, která je volená přímo českými občany (resp. oprávněnými voliči). Z výkonu své funkce není odpovědný s výjimkou velezrady a hrubého porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. Prezidentovo funkční období trvá pět let. Vzdát se svého úřadu může do rukou předsedy Senátu Parlamentu České republiky. Prezident je v České republice součástí pilíře výkonné moci s omezenými pravomocemi v rozhodovacích procesech (pasivní složka). Ty většinou náleží předsedovi vlády a kabinetu (aktivní složka), ale prezident může do dění vstupovat v okamžiku napětí a krize. Reprezentuje zemi navenek i ve vnitřních vztazích. Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Je mu uděleno slovo, kdykoliv o to požádá. Prezident České republiky má právo účastnit se schůzí vlády, vyžádat si od vlády a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti. Prezident je také vrchním velitelem ozbrojených sil a disponuje jedním ze sedmi klíčů od dveří do Korunní komory v kapli sv. Václava v katedrále sv. Víta, kde jsou uloženy české korunovační klenoty.⁴²

Mezi základní pravomoci prezidenta republiky se podle Ústavy⁴³ řadí:

- Jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády a přijímání jejich demisí, odvolávání vlády a přijímání její demise.
- Svolaování zasedání a rozpouštění Poslanecké sněmovny.
- Pověřování vlády, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonávání jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády.
- Jmenování soudce Ústavního soudu, jeho předsedy a místopředsedy.
- Jmenování ze soudců předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu.
- Odpouštění a zmírňování trestů uložených soudem (agraciace) a zahlazování odsouzení (rehabilitace).
- Právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního.

⁴² VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 266-271. ISBN 978-80-7367-337-6.

⁴³ Článek 62 Ústavy České republiky

- Podepisování zákonů.
- Jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu.
- Jmenování členů Bankovní rady České národní banky.

Obrázek 6 Prezident ČR Miloš Zeman

Zdroj: Lidovky. *Sepjaté ruce. Zeman zveřejnil oficiální portrét, podívejte se* [online]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zeman-zverejnil-oficialni-portret-podivejte-se-f5b-/lide.aspx?c=A130210_190405_lide_sk

3.1.2 Vláda, ministerstva a územní samospráva

Vrcholným orgánem výkonné moci v České republice je podle Ústavy vláda. Skládá se z předsedy vlády (premiéra), místopředsedů vlády (vicepremiérů) a ministrů a je odpovědná Poslanecké sněmovně. Její pozice vůči Parlamentu a postavení předsedy vlády jsou poměrně silné. Musí jí však být poslaneckou sněmovnou vyslovena důvěra. Vláda rozhoduje ve sboru; k přijetí vládního usnesení je třeba nadpoloviční většiny jejích členů.⁴⁴ Směr její politiky určuje ve významné míře její předseda. Dle tzv. resortního principu ale nesmí přímo zasahovat do činnosti ministerstev. Ústava přesně

⁴⁴ Článek 76 Ústavy České republiky

nevymezuje pravomoci vlády. Oblasti působnosti ústředních orgánů státní správy v čele s členy vlády určuje zákon 2/1969 Sb. Mezi základní úkoly vlády v České republice patří:

- Koordinovat činnosti ministerstev a zajistit jejich spolupráci.
- Podávat návrh o státním rozpočtu a závěrečném účtu (vyhrazeno pouze vládě).
- Sjednávat a schvalovat mezinárodní smlouvy, organizovat vnější bezpečnost a obranu státu.
- Navrhovat zákony. Ke stávajícím zákonům je oprávněna vydávat tzv. vládní nařízení.

Ministerstva v České republice jsou složkou výkonné státní moci. Jedná se o ústřední orgány státní moci stojící na vrcholu správní hierarchie, podléhající pouze vládě. Toto postavení jim přiznává tzv. kompetenční zákon, jímž je obecně v České republice orgánům státní správy přiznááno postavení ústředních orgánů.⁴⁵

Základní jednotkou místní samosprávy v České republice jsou obce, kterých je okolo 6 300. Podle zákona je obec základním územním samosprávním společenstvím občanů. Jejich působnost je jednak samostatná, jednak přenesená. Jako samosprávná korporace realizuje své právo na samostatnou samosprávu. Přenesenou působnost realizuje vykonáváním státní správy, kterou jí zákonem ukládá stát.⁴⁶

Podobné rozlišení působnosti platí i u vyšších územních samosprávních celků (krajů), jichž je v České republice celkem 14 (vč. hlavního města Prahy). Věcný rozsah jejich působnosti je poměrně významný. Do jejich kompetencí spadá mj. doprava, zdravotnictví, školství, územní plánování, památková péče atd.⁴⁷

⁴⁵ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 271-274. ISBN 978-80-7367-337-6.

⁴⁶ Tamtéž, s. 271-274

⁴⁷ Tamtéž, s. 271-274

3.2 Spolková republika Německo

Specifickým znakem federativního uspořádání státu jako je Spolková republika Německo, na rozdíl od unitárního uspořádání, je, že i přesto, že je v první řadě spolkový stát nadaný svrchovaností, jsou jednotlivé členské státy federace taktéž nositelem státní svrchovanosti. Mají svou ucelenou soustavu vrcholných státních orgánů, jimiž vykonávají všechny komponenty státní moci, včetně moci výkonné. Pro federaci je charakteristické „dvojí právo“. To se opírá jednak o ústavu federace, jednak o ústavu členských států. Platí princip priority federálního práva před právem členských států, přičemž o souladu zákonů obecně rozhoduje federální ústavní soud země.⁴⁸

Na federální úrovni je v Německu základní výkonná moc v rukou spolkové vlády, v jejímž čele stojí spolkový kancléř. Hlavou státu je potom spolkový prezident.

3.2.1 Spolkový prezident

Spolkový prezident je volen na období pěti let Spolkovým shromážděním (*Bundesversammlung*). To se schází pouze v souvislosti s jeho volbou. Jednu část tohoto shromáždění tvoří poslanci Spolkového sněmu, druhou potom volení zástupci parlamentů z jednotlivých zemí (neboli představitelé Spolkové rady). Počet volitelů prezidenta se tak může v souvislosti s proměnou počtu poslanců ve Spolkovém sněmu v čase měnit.

Volba probíhá až ve třech kolech, přičemž v prvních dvou se vyžaduje, aby kandidát získal absolutní většinu hlasů členů Spolkového shromáždění. Ve třetím kole stačí ke zvolení relativní většina hlasů. Kandidátem na úřad spolkového prezidenta se může stát každý německý občan, který dosáhl 40 let věku a má volební právo do Spolkového sněmu. Podle Základního zákona lze, aby jedna osoba byla zvolena do této funkce nanejvýše po dvě funkční období, tedy maximálně na dobu deseti let.

Pravomoc spolkového prezidenta je poměrně omezená; má právo navrhnout a jmenovat (respektive uvolňovat z funkce) spolkového kancléře a jednotlivé spolkové ministry, dále jmenovat a propouštět spolkové soudce, úředníky a důstojníky,

⁴⁸ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státní právo: 1. díl Obecná státní právo*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 154. ISBN 80-7201-141-3.

podepisovat přijaté zákony a zastupovat a reprezentovat Spolkovou republiku na mezinárodním poli. Jeho funkce je v mnohém přednostně (či výlučně) ceremoniální. Prezident sám rozhoduje o rozpuštění Spolkového sněmu nebo jmenování nové vlády. Jeho samotného může odvolat pouze Ústavní soud na návrh Spolkového sněmu a Spolkové rady pro hrubé porušení Základního zákona.

3.2.2 Spolková vláda a kancléř

Hlavní složkou výkonné moci v Německu je spolková vláda v čele se spolkovým kancléřem. Kancléř má právo jako vrcholný představitel výkonné moci vydávat směrnice pro řízení jednotlivých ministerstev. Jeho volbu provádí Spolkový sněm vždy po všeobecných volbách. Kancléř je jediným členem vlády, který je volen Spolkovým sněmem; ministři jeho vlády jsou na základě jeho návrhu do funkce dosazováni (tzv. racionalizovaný parlamentarismus) a potvrzení od Sněmu tedy nepotřebují.

Spolkový sněm může stávajícího kancléře odvolat pouze tehdy, je-li zároveň absolutní většinou zvolen kancléř nový (tzv. konstruktivní vyjádření nedůvěry). Tento princip má zejména zabránit opakování situace z období Výmarské republiky, kdy byl Hitlerem parlament svévolně rozpuštěn. Tato procedura má výrazný dopad i na celou výkonnou moc – s kancléřem totiž vždy odcházejí i jeho ministři (tzv. kolegiální princip).⁴⁹

3.3 Švýcarská konfederace

Název Švýcarská konfederace dnes již velmi málo připomíná reálné rozdělení kompetencí v zemi. Ze státovědeckého hlediska je konfederace sdružením států, vytvořeným na základě smlouvy mezi nimi, při současném plném zachování jejich suverenity. V případě Švýcarska se již ale jedná spíše o federaci, kde kompetence jsou přesunuty od plně suverénních kantonů směrem k centru, tj. k federaci jako celku. I přesto si kantony dodnes zachovávají značně autonomní postavení. Kantony např. samy vykonávají zákony, které federace přijala, mají široké zákonodárné kompetence

⁴⁹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. s. 209-211. ISBN 80-7079-994-3.

a disponují volnou působností v oblasti výkonu, správy a organizace soudnictví. Navrch mají vlastní rozpočtové zdroje.⁵⁰

Z hlediska politického systému je každý kanton definován svou vlastní originální ústavou a zákonodárstvím. Mezi jednotlivými kantonálními systémy jsou rozdíly – ve většině z nich je zakotven parlamentní systém vlády, nicméně v některých malých kantonech dodnes přetrvává institut obecného shromáždění všech voličů (*Landsgemeinden*). Až na kontrolu zákonnosti ze strany federálních orgánů (ve smyslu zkoumání souladu zákonů a kantonálních ústav se zákony a ústavou celé federace), je kantonům ve věcech správy svých vnitřních záležitostí ponechána volná ruka. Výkonným orgánem státní moci ve Švýcarsku je Federální rada (*Bundesrat*), která plní i funkci hlavy státu (Švýcarsko nemá individuální hlavu státu).

3.3.1 Federální rada a funkce prezidenta

Jak již bylo řečeno v kapitole o moci zákonodámé, členové Federální rady (celkem je jich sedm) jsou voleni na prvním společném zasedání Federálního shromáždění. Základními charakteristikami tohoto tělesa jsou:

- Funkční období Federální rady jsou čtyři roky. Je volena výhradně poslanci Federálního shromáždění (tzv. integrální volba).
- Žádný kanton nesmí být zastoupen více než jedním člověkem.
- Na jeden rok je z členů Federální rady volen její prezident. Ten má rovné postavení s ostatními členy a plní zejména čestné funkce.
- Ostatní členové vlády obsazují každý po jednom ze sedmi ministerstev a odpovídají za jejich chod. Rozhodují také o sporech vedených proti rozhodnutí ministerstev nebo kantonů.
- Federální rada je garantem dodržování kantonálních ústav, zkoumá smluvní vztahy mezi kantony navzájem nebo mezi nimi a cizími státy a kontroluje zákonnost kantonálních předpisů.

⁵⁰ Tamtéž, s. 258

- Federální rada nezřizuje vlastní armádu (ve Švýcarsku fungují spíše milice), ovšem v době válečného konfliktu je odpovědná za její organizaci a velení.
- Federální rada společně s Federálním shromážděním zřizují sekretariát Federálního kancléřství, do jehož čela je Shromážděním volen na čtyři roky kancléř. Ten podléhá přímo Federální radě.
- Švýcarský systém výkonné moci je považován za ojedinělý. Vláda má výhodnější postavení např. nemůže být v průběhu svého funkčního období odvolána a není tak parlamentu politicky odpovědná.⁵¹

⁵¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. s. 259-262. ISBN 80-7079-994-3.

4 MOC SOUDNÍ

Moc soudní je poslední ze tří zde popisovaných složek státní moci. Vykonávají ji nezávislé soudy. Funkcí soudnictví je zejména poznávací a rozhodovací činnost. Soudy rozhodují o dodržování, resp. porušování právních norem. Soudnictví jako právní instituce existuje výhradně ve vazbě na stát – je funkcí státu. Soudy, jež tuto funkci zajišťují, garantují naplňování spravedlnosti poskytováním ochrany práv fyzických a právnických osob. Na rozdíl od správních orgánů, které si v mezích zákona stanovují svá vlastní kritéria pro rozhodování, soudy touto pravomocí nedisponují (jsou pouze nezávislým arbitrem). Existují tři základní druhy soudnictví, a to obecné, ústavní a správní.⁵²

4.1 Česká republika

V České republice je soudní moc v rukou nezávislých soudů. Právně je jejich existence zakotvena ve hlavě čtvrté Ústavy ČR. Obecné soudnictví je rozděleno do čtyř rovin (nejvyšší soudy, vrchní soudy, krajské a okresní soudy). Mimo soustavu obecných soudů stojí zvláštní orgán soudnictví - Ústavní soud.

4.1.1 Ústavní soud

Ústavní soud dohlíží a rozhoduje o souladu obecných předpisů s ústavou. Sídli v Brně a je tvořen 15 soudci, kteří jsou jmenováni prezidentem a schvalováni Senátem. Jejich funkční období je 10 let. Ústavní soud disponuje rozsáhlými pravomocemi. Jeho kompetence mu umožňují postavit se jak moci zákonodárné, tak výkonné, přičemž může mít vliv i na rozhodovací praxi obecných soudů. Může rušit zákony a podzákonné předpisy pro jejich protiústavnost, vydávat závazné judikatury, jež nutí obecné soudy a orgány veřejné správy ke konformní aplikaci běžných zákonů atd. Dále rozhoduje i o

⁵² PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 310, 320. ISBN 80-7201-141-3.

některých kompetenčních sporech, ve volebních záležitostech, záležitostech politických stran a ve věci ústavní žaloby na prezidenta.⁵³

4.1.2 Obecné soudnictví

Jak již bylo řečeno, soustava soudů v ČR je čtyřstupňová. Základním článkem této hierarchie je 86 okresních (v Praze a Brně obvodních) soudů. Dále osm krajských soudů, dva vrchní soudy a dva nejvyšší soudy (Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud) jež tvoří vrchol české soudní soustavy. Vedle soudů patří do justice v širším slova smyslu také státní zastupitelství a státem pověřeni notáři a soudní exekutoři.⁵⁴

Obrázek 7 Budova Ústavního soudu v Brně (historická kresba)

Zdroj: Ústavní soud. *Ústavní soud České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.usoud.cz/>

⁵³ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 278-293. ISBN 978-80-7367-337-6.

⁵⁴ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 278-293. ISBN 978-80-7367-337-6.

4.2 Spolková republika Německo

Německé soudnictví je složkou státní moci, jež interpretuje a aplikuje německé zákony. Právně je ukotveno v deváté části Základního zákona. Soudní systém je vzhledem k federálnímu uspořádání země uspořádán taktéž federálně. Z hlediska vertikální (kompetenční) dělby rozděluje německý systém výkon soudních pravomocí mezi spolkové soudy a soudy spolkových zemí, přičemž správa soudnictví spočívá na spolkových zemích. Z hlediska horizontální (oborové) dělby soudního systému lze hovořit o pěti specializovaných odvětvích (jurisdikcích), a to o obecných, pracovních, všeobecných správních, fiskálních a sociálních soudech. Krom toho existuje též ústavní jurisdikce, jež zahrnuje Spolkový ústavní soud a zemské ústavní soudy. V obecnější rovině se německé soudnictví dělí do dvou základních oblastí – obecného soudnictví (občanská a trestní jurisdikce) a specializovaného soudnictví (správní, fiskální, pracovní, sociální a jiné druhy soudů).

4.2.1 Obecné soudnictví

Ve věcech občanskoprávního soudnictví působí v Německu okresní soudy (*Amtsgerichte*), zemské soudy (*Landgerichte*) a vrchní zemské soudy (*Oberlandesgerichte*). Ty působí i ve věcech přestupků, soukromoprávních žalob a v trestních řízeních, kde není předpokládán vyšší trest odnětí svobody než dva roky. Ve všech ostatních trestněprávních případech rozhodují tzv. lidové soudy složené z jednoho profesionálního soudce a několika laických přisedících. Podle druhu a závažnosti trestného činu (hrozba trestu nad dva roky odnětí svobody) vedou trestní řízení dále buď zemské, nebo vrchní zemské soudy. Nejvyšším obecným soudem v zemi je Spolkový soudní dvůr (*Bundesgerichtshof*) v Karlsruhe.

4.2.2 Specializované soudnictví

Specializované soudnictví se dělí na pracovní soudnictví, správní soudnictví (do něhož patří obecné správní, sociální a finanční soudnictví) a další specializované soudy. Pracovní soudy řeší především pracovníprávní spory, které vznikají na základě smluvních vztahů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Obecné správní soudy jsou

příslušné pro veškeré spory mezi občany a správními orgány ohledně správného použití správních zákonů a aktů. Sociální soudy projednávají především spory v oblasti sociálního zabezpečení (penze, úrazové a nemocenské pojištění a pojištění pro případ odkázanosti), pojištění v nezaměstnanosti a sociální podpory. Do příslušnosti finančních soudů spadají spory ohledně spolkových poplatků a daní a cel. Samostatně pak stojí Spolkový ústavní soud a Zemské ústavní soudy. Spolkový ústavní soud vykonává kontrolu nad dodržováním Základního zákona na spolkové úrovni. Zemské ústavní soudy rozhodují především o ústavních sporech podle zemského práva (*Landesrecht*), které rovněž řídí jejich zřízení, správu a kompetence.⁵⁵

Obrázek 8 Budova Spolkového soudního dvoru v Karlsruhe

Zdroj: Wikipedia. *Bundesgerichtshof* [online]. Dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Bundesgerichtshof>

4.3 Švýcarská konfederace

Dělení na kantonální a federální úroveň, tolik typické pro Švýcarskou konfederaci, platí i pro její orgány moci soudní. Kantony mají právo zřizovat soudní orgány, které rozhodují v otázkách trestního, civilního a veřejného práva. Na úrovni kantonů nezávisle na Federaci působí Vrchní soud (*Obergericht*), Správní soud (*Verwaltungsgericht*), Civilní soud (*Zivilgericht*) a Trestní soud (*Strafgericht*). Na

⁵⁵ EUROPEAN JUSTICE. *Německo: Obecné soudy – Německo* [online]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-de-cs.do?member=1

federální úrovni působí tři významné soudní orgány - Spolkový soud (*Bundesgericht*), Spolkový trestní soud (*Bundesstrafgericht*) a Spolkový správní soud (*Bundesverwaltungsgericht*).

4.3.1 Spolkový soud

Spolkový soud je nejvyšší nezávislou soudní instancí ve Švýcarsku. Zabývá se kompetenčními spory mezi Federací a kantony a mezi kantony navzájem. Zároveň je nejvyšší odvolací instancí v trestních, civilních a správních záležitostech. Na rozdíl od ústavních soudů v České republice a Spolkové republice Německo mu však nepřísluší posuzování spolkových zákonů z hlediska jejich ústavnosti. Skládá se z 30 stálých soudců, kteří jsou voleni Spolkovým shromážděním na dobu šesti let.

4.3.2 Spolkový trestní soud

Spolkový trestní soud je instancí soudící trestné činy a přestupky, které směřují proti zájmům Spolku, významným institucím země, útoku na důležitou osobu, organizovaným loupežím a korupci. Projednává stížnosti, které jsou podány proti rozhodnutí policie, prokurátora, spolkových advokátů a Spolkovému soudu. Byl ustanoven v roce 2004 se sídlem v Bellinzoně. V případě nutnosti je soud oprávněn vést jednání na jiném místě. Počet soudců Spolkového trestního soudu je 15 až 35 členů.

4.3.3 Spolkový správní soud

Spolkový správní soud projednává odvolání podaná proti rozhodnutí spolkových orgánů. Mezi jeho pravomoci patří rovněž rozhodování některých kompetenčních sporů mezi orgány veřejné správy a kontrola kantonálních rozhodnutí. Sídlo Spolkového správního soudu je v současné době v Saint Gallenu. Byl ustanoven až v roce 2007 a je nejmladší soudní instancí ve Švýcarsku. Soudců je celkem 75 a jsou voleni Spolkovým shromážděním na dobu šesti let.⁵⁶

⁵⁶ JENÍKOVÁ, Barbora. *Politický systém Švýcarska: Bakalářská práce*. České Budějovice: JČU, 2012, s. 34-37.

5 SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SYSTÉMŮ

5.1 Účinnost volebních systémů

Podle Deklarace principů mezinárodního volebního pozorovatelství organizace OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě), jíž jsou všechny tři zkoumané země členem, jsou legitimní demokratické volby „*vyjádřením svrchovanosti náležíci obyvatelům země, svobodné vyjádření poskytující základ pro autoritu a legitimitu vlády*“⁵⁷. OBSE je mezinárodní bezpečnostní organizace, mezi jejíž oblasti působnosti patří i volební pozorovatelské mise. Německo a Švýcarsko jsou jejími zakládajícími členy (1973), a jako takové jsou považováni za země s vysokou úrovní demokratičnosti voleb a volebních systémů obecně. Česká republika přijala členství v organizaci v roce 1992 a své závazky vůči demokratickému volebnímu procesu striktně dodržuje.

V České republice, Spolkové republice Německo i Švýcarské konfederaci shodně platí nabytí volebního práva 18. rokem věku. Volit mohou všichni občané země, jež nebyli zbaveni způsobilosti k právním úkonům. Zajímavostí je však ženské volební právo ve Švýcarsku. Na spolkové úrovni bylo ženám přiznáno právo volit až v roce 1971, v polokantonu Appenzell – Innerrhoden dokonce až v roce 1991. Krom Švýcarska tedy v moderní době platilo v Německu a Čechách vždy volební právo pro obě pohlaví.

V Německu a České republice volební povinnost neexistuje. Ve Švýcarsku platí momentálně pouze v kantonu Schaffhausen (dříve i v kantonu Vaud). Pokuta za její nedodržení je však pouze symbolická (tři švýcarské franky). V České republice kupříkladu existují hlasy z vysokých míst, které volají po zavedení volební povinnosti (např. prezident Zeman, senátor Čunek a jiní). Argumentují hlavně tím, že země, které povinnou volební účast zavedly, se těší vysokému životnímu standardu (např. Belgie, Lucembursko atd.). Studie ovšem tuto souvislost nepotvrdila a podle ní moderní země od této praxe v současné době spíše opouštějí.⁵⁸

Každá ze tří zemí má svůj specifický volební systém podle složky státní moci, do které se volba koná. V případě Švýcarska platí navrch specifičnost územní, dle kantonu, ve

⁵⁷ OECD. *DECLARATION OF PRINCIPLES FOR INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION*. New York: United Nations, 2005, page 1.

⁵⁸ Idnes.cz. *Povinná volební účast? Recept na štěstí to není, Evropa od ní ustupuje* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/povinna-volebni-ucast-zeman-d11-domaci.aspx?c=A141018_114414_domaci_jw.

kterém volba probíhá. V České republice, jako jediném ze tří zkoumaných zemí státu unitárním, Ústava stanoví průběh voleb podle zásad poměrného volebního systému (do Senátu podle většinového). Volební kraje (celkem 14) se shodují s vyššími územními samosprávnými celky (kraji). Mandáty jsou rozdělovány na základě tzv. d'Hondtova přepočítávacího systému. Na celostátní úrovni probíhají v ČR přímé volby do Evropského parlamentu, do krajských zastupitelstev, do obecní samosprávy, do Senátu a do Poslanecké sněmovny. Od roku 2013 je přímo volen i prezident.

Volby v Německu probíhají na federální úrovni do Spolkového sněmu a na úrovni jednotlivých států do zemských sněmů. V obou případech je uplatňována kombinace poměrného a většinového volebního systému (tzv. personalizovaný poměrný volební systém); na úrovni jednotlivých států federace se konají volby v různých termínech, podle pravidel stanovených každým státem. Na úrovni nižších samosprávných celků (města, obce, kraje) probíhají také různé lokální volby.

Ve Švýcarsku mohou občané volit do parlamentní Národní rady, stejně tak ale mohou zasahovat do dění ve Federaci prostřednictvím referend a lidových iniciativ - specifikum švýcarského politického systému. Do Národní rady se volí ve všech kantonech jednotně podle poměrného volebního systému. Do Rady států (Stavovské rady) jsou volby upravovány nikoliv na federální úrovni, nýbrž se řídí ustanoveními jednotlivých kantonů (většinou je však používán většinový volební systém volební většiny).

V současné době je český volební systém, zejména do Poslanecké sněmovny, považován za nepřilíš pružný a je často kritizován. Mnozí argumentují tím, že například žádné parlamentní volby od vzniku samostatné České republiky nepřinesly výsledky, které by umožnily vznik stabilní, akceschopné a bezpečné vlády. Podle jiných zase systém nenapomáhá vytváření stabilních většin v Poslanecké sněmovně, důsledkem čehož vznikají menšinové vlády, nesourodé koalice stran z různých konců politického spektra, kontroverzní vlády (viz. opoziční smlouva r. 1998), vlády s minimální převahou poslanců (viz. stovková vláda Mirka Topolánka v r. 2007) atd. Mnozí tak navrhují zásadní reformu volebního systému v Česku, jako např. přechod od poměrného k většinovému systému, snížení počtu poslanců, zavedení dvoukolové volby atd.

Přímá volba prezidenta ČR byla zavedena od roku 2013. Do té doby byl prezident volen nepřímo Poslaneckou sněmovnou a Senátem na jejich společné schůzi. Podle oficiálních zdrojů si přímou volbu prezidenta dlouhodobě přála většina občanů České

republiky. Tímto krokem byly podle nich posíleny prvky přímé demokracie v ČR na úkor demokracie zastupitelské. Podle jiných však bylo zavedení přímé volby prezidenta, jako vyústění snahy o posílení výkonné moci u nás, spíše nevhodným či dokonce škodlivým krokem.⁵⁹

V Německu se přímá volba týká pouze voleb do Spolkového sněmu (členové Spolkové rady jsou dosazováni zemskými vládami). Hovoří se zde o volebním systému, kde je obtížné, aby jedna strana sama vytvořila vládu. Obvyklejší je vytváření koalic. Koaliční usnesení jsou stranami přijímány již před samotnými volbami, aby voliči věděli, s jakými stranami zamýšlí jimi volená politická strana vládnout. Poslanci jsou voleni podle tzv. personalizovaného poměrného volebního systému (kombinuje poměrný a většinový systém). Podle některých zdrojů tento způsob volby spojuje výhody obou systémů a zároveň minimalizuje nevýhody. Výhodou většinového systému je jednoznačný volební výsledek a stabilní vládní většina. Nevýhodou je hrozba vzniku vlády jedné či dvou velkých politických stran. Poměrný systém zase více odráží vůli voličů, kdy jsou v parlamentu zpravidla zastoupeny i menší a středně velké strany. Nevýhodou poměrného systému je hrozba roztržštění parlamentních sil a ztížení procesu vytváření vládní většiny (viz volební systém ČR). Obecně je německý volební systém z tohoto pohledu považován za důmyslný a vysoce efektivní. Jeho nevýhodou však může být značná komplikovanost a nesnadná orientace v pravidlech pro běžného voliče.⁶⁰

Ve Švýcarsku lidé přímo volí jak do Národní rady, tak i do Rady států. Při volbách do Národní rady se používá poměrný volební systém s otevřenou kandidátní listinou. Jeho cílem je dosáhnout takového složení zastupitelského orgánu, který bude představovat průřez názorů a zájmů všech členů společnosti. Kantonům je přidělen určitý počet mandátů, který je odvozen od podílu kantonální populace na celkovém počtu obyvatel země. Voličům je díky zmíněné funkci otevřených kandidátních listin umožněno do výsledného kandidátního složení značně zasahovat. Voliči mohou např. preferenčními hlasy libovolně určovat pořadí kandidátů na kandidátní listině (tzv. kumulování) či mohou do své listiny zahrnout dokonce i kandidáty z jiných stranických kandidátek (tzv. panašování). Tento systém upřednostňuje roli občana před politickou stranou. Jednotliví kandidáti jsou závislí na politických stranách jen do té míry, že potřebují, aby

⁵⁹ Revue politika (Kubát, Michal). *Jaký volební systém pro Českou republiku?*[online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1889/jaky-volebni-system-pro-ceskou-republiku>

⁶⁰ Jádu (Hamouz, Patrik). *Jak fungují volby do německého sněmu* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/prj/jug/the/wah/cs11556500.htm>

je strana nominovala na soupisku. Pořadí však může volič změnit pomocí preferencí. Tento systém je považován za vysoce demokratický, neboť větší část odpovědnosti je přenesena na voliče. Volby do Rady států si každý kanton upravuje sám. Je zde uplatňován systém zcela otevřených kandidátních listin, kdy je voličům předložen prázdný volební lístek k vyplnění. Tento systém je považován za světově unikátní. Mezi nevýhody systému může opět patřit poměrná komplikovanost, naopak výhodou je zcela jistě větší personalizace a proporcionalita, jež společně zajišťují spravedlivější povolební regionální zastoupení.⁶¹

5.2 Vztahy mezi regiony a centrální správou

Základním rozdílem v územním uspořádání tří zkoumaných zemí je unitární uspořádání v případě České republiky a federativní uspořádání v případě Německa a Švýcarska. Ve všech třech zemích ale platí Evropskými zeměmi obecně přijímaný princip subsidiarity, požadující co nejširší decentralizaci správy (tj. vyšší orgány mají jen ty úkoly a kompetence, jež si nejsou nižší správní celky svými prostředky schopny zajistit samy).⁶²

V České republice, jako ve státu unitárním, platí principy nedílné státní suverenity (tj. na výkonu nejvyšších pravomocí státních orgánů neparticipují nižší státní či samosprávné orgány), jednotného charakteru právního řádu, jedinství parlamentu jako výhradního orgánu zákonodárství, územně správního rázu (vertikální dělba kompetencí se nedotýká státní integrity a suverenity) a jediného státního občanství.

Oproti tomu v Německu a Švýcarské konfederaci, jako ve státech federativních, platí zásady koexistence svrchovanosti členského státu vedle svrchovanosti federálního státu jako celku, platnosti federálních zákonů ve všech členských státech (s možností modalit vztahu federálního a republikového zákonodárství), svrchovanosti federální ústavy jako základu federální ústavnosti a soudnictví, existence ucelených soustav vrcholných státních orgánů v členských státech federace, jimiž tyto vykonávají všechny komponenty státní moci (organizaci soustav upravují ústavy členských států, jejichž jediné omezení je nutnost souladu s federální ústavou), vymezení kompetenčních vztahů mezi federací a jejími členskými státy (přičemž kompetenční kompetence

⁶¹ JENÍKOVÁ, Barbora. *Politický systém Švýcarska: Bakalářská práce*. České Budějovice: JČU, 2012, s. 57.

⁶² PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 115. ISBN 80-7201-141-3.

přísluší federaci), přítomnosti dvojího práva, rovnoprávné nebo proporcionální reprezentace členských států v institucionální struktuře federace, daňové autonomie jak federace, tak jejích členských jednotek a přítomnosti dvojího státního občanství.⁶³

V České republice existuje vedle nejnověji zákonem ustanoveného dělení⁶⁴ na vyšší územní samosprávné celky (samosprávné kraje) také dělení na územní jednotky (územní kraje) a historické země (Čechy, Morava, Slezsko). Z hlediska veřejně správního jsou významná pouze první dvě dělení (pokusy o zemské dělení ČR v polovině 90. let ze strany některých moravských politiků, vycházející z historických zemí, se nesetkaly s úspěchem). Ta jsou zvláštností českého administrativního uspořádání, kdy starší dělení z roku 1960⁶⁵ s příchodem nového dělení v roce 1997 (na 14 samosprávných krajů) de iure nezaniklo, ale pouze bylo v praxi novým dělením zastíněno. Mimo toto dělení existuje také tzv. normalizovaná klasifikace NUTS (Nomenclature d'unités territoriales statistiques - Nomenklatura územních statistických jednotek) dělící ČR na celkem osm regionů (CZ-NUTS), sloužící zejména pro potřeby Eurostatu (statistický úřad EU) a Českého statistického úřadu.

Dalším typem dělení v ČR jsou tzv. euroregiony, které vznikají zpravidla v regionech dělených státními hranicemi, a jejichž účelem je posílení regionální spolupráce v Evropě. V posledních letech se v českých politických kruzích hovoří o potřebě racionalizace krajského zřízení v ČR. Někteří politici se vyslovují pro snížení počtu krajů, jiní zase navrhují slučování krajských agend z důvodu nákladových úspor. Obecně je systém krajů v České republice považován spíše za neefektivní a nákladný - některé agendy například vykonávají ministerstva i krajské úřady zároveň, což vytváří nadbytek úředníků.⁶⁶

Jak již bylo řečeno, skládá se Spolková republika Německo ze 16 spolkových zemí (*Bundesländer*), jež disponují celou řadou pravomocí. Správní členění každé z nich je vlivem různého historického vývoje rozdílné. Mezi samosprávné administrativní celky, jež lze v různých zemích spolku nalézt se řadí např. městské státy (*Stadtstaaten* - Berlín, Hamburk, Svobodné hanzovní město Brémy), městské okresy (*Kreisfreie Städte* - např. Bamberk, Drážďany atd.), zemské okresy (*Landkreise*, někde pouze *Kreis* - např. zemský okres Garmisch-Partenkirchen, zemský okres Wunsiedel im

⁶³ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 154 - 156. ISBN 80-7201-141-3.

⁶⁴ Ústavní zákon č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků.

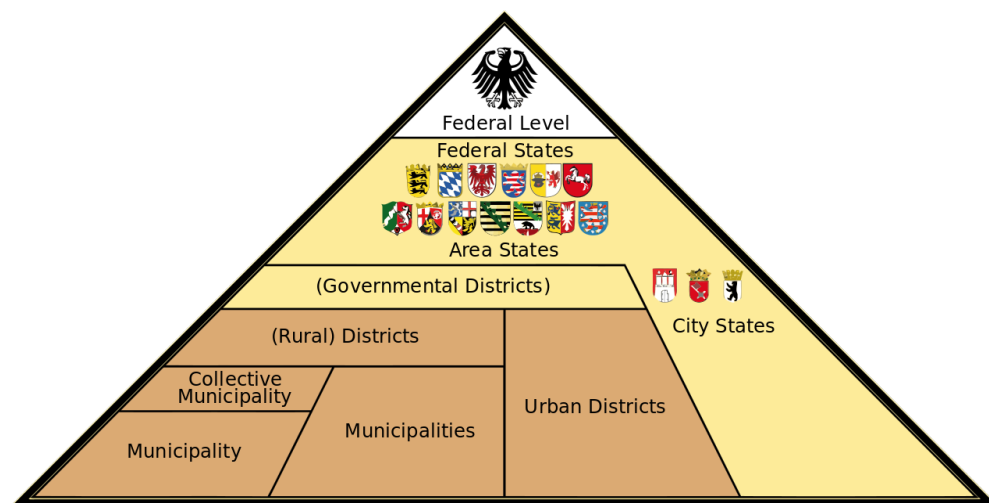
⁶⁵ Podle zákona č. 36/1960 Sb. celkem na sedm územních jednotek plus osmá Praha.

⁶⁶ Deník.cz. *Méně krajů v Česku? V budoucnu možná ano* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/mene-kraju-v-cesku-v-budoucnu-mozna-ano-20121014.html

Fichtelgebirge atd.), obce (*Gemeinden* – např. Bonn, Karlsruhe atd.), oficiální městské komunity (někde se překládá jako *Ämter*, jinde *Amtsgemeinden*, *Gemeindeverwaltungsverbände*, *Kirchspiellandgemeinden*, *Landgemeinden*, *Samtgemeinde*, *Verbandsgemeinde* či *Verwaltungsgemeinschaften* – např. Landschaft Sylt, Schonenberg-Kubelberg atd.), krajinné svazy (*Landschaftsverbände* – např. krajinný svaz Porýní, krajinný svaz Vestfálsko-Lippe atd.), vládní obvody (*Regierungsbezirke* – např. vládní obvody Horní Falc a Horní Franky atd.) a další.

Vertikální dělení správního systému Německa a vztah mezi jeho regiony a centrální správou blíže nastiňuje následující obrázek (v angličtině):

Obrázek 9 Schéma administrativního členění Německa

Zdroj: Wikipedia. *States of Germany* [online]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/States_of_Germany

System veřejné správy v Německu je obecně považován za jeden z nejefektivnějších a nejlepších na světě. Veřejná infrastruktura a správa místních služeb (silnice, dálnice, železnice, parky, úklid atd.) jsou proslulé svou kvalitou. Pro porovnání efektivity zmiňme kupř. fakt, že v Německu je v průměru jeden zaměstnanec veřejného sektoru na 17,8 obyvatel, zatímco v České republice je to jeden na 9,9 obyvatel. Není divu, že se v mnohých státech s unitárním uspořádáním, vč. České republiky, ozývají hlasy volající po zavedení (či znovuzavedení - v období tzv. První republiky bylo Československo uspořádáno spolkově) spolkového uspořádání po vzoru právě

Německa – už jen proto, že při spolkovém uspořádání mají úřady ke svým občanům výrazně blíže.⁶⁷

V případě Švýcarska mluvíme o federaci, a to i přes oficiální název Švýcarská konfederace (ze státopědeckého hlediska je konfederace volnějším, často smluvním svazkem států, který nemá charakter veřejnoprávní korporace; do přijetí federální ústavy r. 1848 bylo však Švýcarsko plnohodnotnou konfederací.⁶⁸ V současnosti se Švýcarská konfederace skládá z 20 kantonů a 6 polokantonů se značně decentralizovanou vládní strukturou. Obecně se hovoří o třech rovinách federálního uspořádání – Spolcích (*Bund*), kantonech (*Kanton*) a obcích (*Gemeinden*). Princip subsidiarity je zde široce uplatňován. Nové úkoly jsou přebírány v první řadě obcemi, nelze-li problém vyřešit na jejich úrovni, jsou postoupeny na úroveň kantonu. Pokud ani zde nelze problémy řešit, postupují na úroveň Spolku. Vztahy mezi regiony a centrální správou lze dobře ilustrovat na případu z roku 2014, kdy švýcarský parlament přišel se zákonem, který stanovoval jednotné národní otevírací hodiny pro obchody. To vyvolalo vzpuru v jednotlivých kantonech, podle kterých by takový krok ohrožoval jejich nezávislost a nebral v úvahu „regionální citlivost“. Ze zákona tak nakonec sešlo.⁶⁹ Na tomto příkladu je zřejmá jedinečnost autonomního systému kantonů ve Švýcarsku i to, jak silný vliv obce i kantony na centrální správu mají. Širokou nezávislost obcí lze vysledovat například i v zásadě, že kantony (a samozřejmě ani Spolek) nemohou zasahovat do práva obcí se slučovat a také na jejich vskutku nadstandardní finanční nezávislosti.

5.3 Možnosti občanů, jak se podílet na legislativní činnosti

Ze státopědeckého hlediska existují dva základní modely demokracie - přímá a reprezentativní. V prvním případě se účast lidu na provádění státní moci omezuje na volbu nositelů daných státních úřadů. V druhém případě se může lid k věcným otázkám vyjadřovat přímo a je tak v přeneseném slova smyslu sám „nejvyšším státním orgánem“. Všechny tři zkoumané země v této práci (stejně jako většina evropských

⁶⁷ Parlamentní listy.cz. *Hýsek (Moravané): Spolkové uspořádání ušetří miliardy v rozpočtu* [online] [cit. 5-20-2015]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Hysek-Moravane-Spolkove-usporadani-usetri-miliardy-v-rozpocetu-319696>

⁶⁸ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státopěda: 1. díl Obecná státopěda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 123. ISBN 80-7201-141-3.

⁶⁹ Reflex. *Švýcaři chtějí delší otevírací dobu v obchodech, kantony se tomu brání, v neděli je pořad zavřeno* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/56848/svycari-chteji-delsi-oteviraci-dobu-v-obchodech-kantony-se-tomu-brani-v-nedeli-je-porad-zavreno.html>

zemí) v praxi dochází ke kombinaci těchto dvou modelů, což je i doloženo v jejich ústavách. Například ve čl. 20 odst. 2 Základního zákona Spolkové republiky Německo čteme „*veškerá státní moc vychází z lidu; lid ji vykonává volbami a hlasováními a zvláštními orgány zákonodárství, výkonné moci a soudnictví*“.⁷⁰ V čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ČR můžeme najít „občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců“.

Ve všech třech zkoumaných zemích se ve smyslu demokracie reprezentativní konají přímé pravidelné volby do příslušných celonárodních zákonodárných sborů (viz. teoretická část), do regionálních zákonodárných sborů a také do specifických orgánů místní samosprávy, podle pravidel a tradic každého regionu (v České republice je jako v jediném ze zkoumaných států navíc přímo volen i prezident). Ve smyslu nástrojů demokracie přímé se ve třech zkoumaných zemích setkáváme s referendy (všelidovými hlasováními) a peticemi (popř. jejich variantami)⁷¹, ve Švýcarské konfederaci potom také s lidovými iniciativami.

V České republice existují celkem tři druhy referend – celostátní, místní a krajské. V praxi proběhlo na celostátní úrovni referendum jediné, a to v roce 2003 v otázce o přistoupení ČR k Evropské unii. K jeho provedení musel být vydán ad hoc ústavní zákon (zákon č. 515/2002 Sb.). Pro přijetí rozhodnutí místního či krajského referenda musí platit (současně) tři podmínky - hlasovat pro rozhodnutí musí většina zúčastněných voličů, hlasovat pro rozhodnutí musí alespoň 25 % oprávněných voličů a hlasování se musí zúčastnit alespoň 35 % všech oprávněných voličů.

Petiční právo se v České republice řídí zákonem ze dne 27. března 1990, č. 85/1990 Sb., o právu petičním. Podle něj se petice u nás rozdělují na obecné, speciální a online petice. Česká republika je jednou z mála evropských zemí, které nemají ve svém právním řádu obsažen obecný zákon o referendu. Téma jeho přijetí se v posledních letech často propíralo v diskuzích napříč politickými spektry. Mnozí nováčci (např. strana Úsvit přímé demokracie), ale i zavedenější strany (např. KSČM), se pokoušeli využít toto téma pro své předvolební agitace a snažili se ovlivňovat veřejné mínění. Momentálně je vládou ČR připravován zákon o obecném referendu, jehož podobu někteří anticipují, jiní kritizují. Např. prezident Zeman se při návštěvě olomouckého kraje v květnu roku 2015 nechal slyšet, že „*je třeba přijmout zákon o obecném*

⁷⁰ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 177 - 178. ISBN 80-7201-141-3.

⁷¹ Tamtéž, s. 184 - 185.

referendu. Jako premiér jsem ho předkládal několikrát, ale vždy byl zamítnut. Věřím, že zákon, který teď připravuje vláda, bude přijat, a chci říct, že ho rozhodně nebudu vetovat“.⁷²

V případě Spolkové republiky Německo se často hovoří o menší škále možností využití institutu přímé demokracie, v porovnání např. s Českou republikou a Švýcarskem. To je dáno traumatickými historickými zkušenostmi, kdy zejména ve 30. letech minulého století proběhlo v Německu několik zmanipulovaných referend ve prospěch Hitlerovy NSDAP. Referendum na celostátní spolkové úrovni se tedy dnes může podle Základního zákona konat pouze ve věcech změn teritoriální příslušnosti některého území uvnitř spolku. Na úrovni spolkových republik jsou témata ke všelidovému hlasování rozsáhlejší, s výjimkou otázek týkajících se zahraniční politiky státu lze hlasovat např. o otázkách životního prostředí, či zda má nebo nemá být zrušen Senát (viz Bavorsko v roce 1998).⁷³ Veškeré instituty přímé demokracie v Německu jsou zakotveny v prováděcím zákoně.⁷⁴

Zajímavostí jsou pokusy některých politických a ideologických uskupení v Německu v posledních letech o větší posun k přímé demokracii. Přicházejí většinou z řad xenofobních hnutí (např. Pegida), jež se pod hávem přímé demokracie snaží prosadit svou agendu zasazující se o větší rozdělení společnosti (viz zdvojnásobení útoků na imigranty v Německu v roce 2014)⁷⁵, téma právě v Německu tolik ožehavé. Na tomto příkladu lze ilustrovat i dvousečnost přímé demokracie a nebezpečí jejího zneužití ze strany extremistů a demagogických uskupení (to platí koneckonců i pro ČR, viz. Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury).

Švýcarsko je z pohledu možností lidí podílet se na legislativní činnosti zemí zajisté nejzajímavější. Přímá demokracie zde prošla dlouhým historickým vývojem. Dnes zde existují její dvě základní formy - referendum a lidová iniciativa. V referendu občané hlasují o obsahu, který určí státní orgán. V případě iniciativy lidé sami formulují text navrhované změny. Spolková ústava Švýcarska zná celkem tři instituty přímé demokracie: obligatorní referendum, fakultativní a institut lidové iniciativy. Tyto formy

⁷² Deník.cz. *Prezident už další červenou nedostal. Jste rozumní lidé, pochválil* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/prezident-zeman-navsteva-treti-den-5wd3.html

⁷³ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998, s. 78. ISBN 80-7201-141-3.

⁷⁴ Prováděcí zákon k referendu, lidové iniciativě a dotazováním lidu - *Gesetz über das Verfahren beim Volksentscheid, Volksbegehren und Volksbefragung*

⁷⁵ Idnes.cz. *V Německu se od vzniku Pegidy zdvojnásobil počet útoků proti imigrantům* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/od-vzniku-pegidy-vice-utoku-na-imigranty-ffs-/zahranicni.aspx?c=A150128_063122_zahranicni_jj

fungují na obecní, kantonální i federální úrovni. Na kantonální a obecní úrovni přímá demokracie ve Švýcarsku fungovala historicky dříve než na federální úrovni, což se odráží i v dnešní přetrvávající výrazné autonomii kantonů. Kantonální vlády jsou voleny přímo občany, kteří mohou iniciovat změny jak ústavní, tak týkající se obecných zákonů. V některých kantonech probíhá i tzv. finanční referendum, kde lid schvaluje či odmítá výdaje schválené místním legislativním tělesem (kanton Solothurn například musí schválit v referendu jakýkoliv výdaj převyšující 500 000 švýcarských franků). Jiné kantony zase mohou přímo odvolávat a dosazovat své politiky. V sedmi kantonech existuje i možnost v referendu odvolat kantonální parlament.

Švýcarsko lze považovat za příklad země, kde přímá demokracie funguje v tom nejlepší slova smyslu. Obavy z jejího zneužití se zde nenaplnily. V roce 2014 se například Švýcaři rozhodli v referendu nesnižovat kvóty pro počet přistěhovalců a nezatěžovat je vyšší daňovou sazbou⁷⁶. V rukou odpovědných a uvědomělých lidí může tedy být institut přímé demokracie potvrzením přirozené touhy po humánnosti a právu mezi lidmi.⁷⁷

5.4 Vymahatelnost práva

Vymahatelnost práva je jedním z předpokladů fungování právního státu. Je také jedním z klíčových faktorů určující kvalitu právního řádu v zemi. Obvykle ji lze „měřit“ studiem subjektivního názoru odborné právní většiny. Ptáme se zejména na otázku „co všechno bude třeba podstoupit, aby se člověk v dané zemi domohl svého nároku, kolik ho to bude stát, a jak dlouho si bude muset počkat?“.

V České republice je podle místní právnícké špičky vymahatelnost práva z relativního i absolutního pohledu na velmi nízké úrovni. Předseda Nejvyššího správního soudu v Brně Josef Baxa například v roce 2012 uvedl, že „*stát už není schopen přijímat zákonné normy, které by pak sám dokázal uvádět do praxe, kontrolovat jejich uplatňování a sám je dodržoval. Samotné státní instituce často nedodržují svá vlastní pravidla*“, dodal mj. Baxa. Podle něho příliš velké množství obtížně srozumitelných

⁷⁶ Idnes.cz. *Švýcaři mají rádi své cizince. V referendu odmítli kvóty i vyšší daně [online]* [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/svycarske-referendum-o-omezeni-pristehovalectvi-f78-/zahranicni.aspx?c=A141130_154107_zahranicni_ert

⁷⁷ Může ale i pomáhat bránit národní a kulturní zvyklosti, viz. zákaz stavění nových minaretů ve Švýcarsku odhlasovaný v roce 2009

norem následně vyvolává velké množství soudních sporů. Řekl dále, že „právo má u nás nízký respekt“. Doslova uvedl, že „systémy jsou zahlceny blbostmi“⁷⁸.

Obecně se má za to, že ve Spolkové republice Německo je soudnictví a tudíž i vymahatelnost práva na vysoké úrovni. Ovšem i zde existují hlasy volající například po zeštíhlení správního soudnictví s ohledem na zkracující se finanční zdroje, ze kterých jsou placeni němečtí profesionální soudci. Délka řízení před správními soudy v Německu je také často kritizována. Například podle Márie Micenkové vedlo v posledních letech 80% případů projednávaných Evropským soudem pro lidská práva k odsouzení Spolkové republiky Německo pro přespříliš dlouho trvající soudní řízení⁷⁹.

V žebříčcích různých studií životní úrovně se Švýcarsko stabilně umísťuje na předních pozicích. Nejinak tomu bude i v případě jeho soudnictví a vymahatelnosti práva. Podle mnohých jsou soudní stání ve Švýcarsku spravedlivá a procesy probíhají efektivně.⁸⁰ Například ohledně známé kauzy Mostecké uhelné společnosti, kterou rozplétaly švýcarské soudy, se jeden ze samotných obžalovaných Antonín Koláček nechal v říjnu 2013 slyšet, že je "rád, že se to celé odehrává tady (ve Švýcarsku). Plně důvěřuji v jejich (švýcarskou) neutralitu". Koláček byl později švýcarským soudem odsouzen na 4 roky a 4 měsíce odnětí svobody nepodmíněně pro podvod, praní špinavých peněz a porušování povinnosti při správě cizího majetku.⁸¹

5.5 Který systém nejpružněji reaguje na nové skutečnosti?

Pouze parlament má výsadní právo vydávat zákony. Je tedy jakýmsi orgánem, který určuje, do jaké míry bude či nebude politický systém pružný. Pružnost ústavního systému lze ve svém původu sledovat až k zákonu základnímu, tedy ústavě. K otázce co zejména určuje pružnost nebo nepružnost daného systému je důležité připomenout, že například v České republice a Německu je to pouze parlament, který má pravomoc

⁷⁸ Konkursní noviny. *Právníci si vyměňovali názory jaká je vymahatelnost práva* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/danek/pravnici-si-vymenovali-nazory-jaka-je-vymahatelnost-prava>

⁷⁹ Micenková, Mária. *Správní soudnictví ve Spolkové republice Německo: Diplomová práce*. Praha: UK, 2014, s. 56.

⁸⁰ Encyclopedia of the Nations. Switzerland - Judicial system [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Switzerland-JUDICIAL-SYSTEM.html>

⁸¹ Česká televize. *ČR získala švýcarský rozsudek v kauze MUS a tím i naději na miliardy* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/277568-cr-ziskala-svycarsky-rozsudek-v-kauze-mus-a-tim-i-nadeji-na-miliardy/>

ústavu pozměňovat. Ve Švýcarsku se o zásadních ústavních změnách rozhoduje v referendu.

V České republice se například dlouhodobě vede spor o tom, do jaké míry může prezident země „natahovat“ obsah ústavy a vykládat si jí po svém. Obzvláště aktuálním se toto téma stalo po schválení přímé volby prezidenta v roce 2012, kdy byl v následujícím roce zvolen prezidentem Miloš Zeman, podle mnohých kontroverzní postava české politiky. Po pádu vlády Petra Nečase v polovině roku 2013, kvůli obvinění ze zneužívání vojenských zpravodajských služeb, prezident Miloš Zeman navzdory vůli parlamentních stran pověřil Jiřího Rusnoka sestavením nové úřednické vlády. Podle mnohých tím porušil dosavadní ústavní zvyklosti a jednal proti duchu základního zákona. Debata se dále rozšířila ohledně nejasného vymezení prezidentových pravomocí v Ústavě ČR, např. ohledně data, kdy musí být nový kabinet potvrzen parlamentem, zda s demisí premiéra končí i celá vláda, či jestli prezident skutečně musí jmenovat takovou vládu, která má ambici, že důvěru parlamentu získá. V roce 2015 proto přichází z řad vládní koalice návrh ústavní novely upravující prezidentské pravomoci. Ta by mj. upravovala pravomoci prezidenta vůči soudní moci, upřesnila by některé formulace týkající se demise vlády, dávala by Poslanecké sněmovně právo podat ústavní žalobu na prezidenta atd. Kritici však novele vyčítají, že v ní prezidentovi např. znovu není uložena povinnost jmenovat premiéra a ministry „bez zbytečného odkladu“. Odkazují tím na situaci ke konci roku 2013, kdy po volbách do Poslanecké sněmovny prezident Miloš Zeman zjevně otálel se jmenováním koaliční vlády Bohuslava Sobotky. Ta se svého uvedení do funkce dočkala až 95 dnů od voleb, nejdéle v dosavadní historii ČR.⁸²

Spolková republika Německo je obecně mnohými považována za vzor ostatním evropským zemím. I zde však probíhají diskuze o některých ustanoveních Základního zákona. Jedna z nich se týká např. volebního systému. Počet přesahujících mandátů, jejichž smyslem je navyšovat počet mandátů pro stranu, která ve volbách přesáhne svou volební kvótu, se ve volbách od sjednocení Německa stabilně zvyšuje. Mnozí namítají, že z nich těží zejména větší strany, v čele s Křesťanskodemokratickou unií Německa (CDU). I přesto, že se Německý ústavní soud problémem již několikrát zabýval, k žádnému pozměňujícímu rozhodnutí nedošel. Radikálnější hlasy volají i po kompletní změně volebního systému, a to z proporčního na většinový, což odmítají

⁸² Týden.cz. *Zemanovi zřejmě zůstane více pravomocí, než se čekalo* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zemanovi-zrejme-zustane-vice-pravomoci-nez-se-cekalo_343628.html#.VWS8rFLSM4

hlavně menší strany, které by v takovém případě nedosáhly míry zastoupení ve Spolkovém sněmu, jaké mají v současné době.⁸³ Pružnost německého politického systému a to, jak reaguje na nové skutečnosti, lze také dobře ilustrovat na příkladu vládního návrhu omezení vlivu menších odborových svazů z května 2015. Vzniku zákona předcházela série stávek v průběhu pouhých několika měsíců. Stávkovali hlavně železničáři, piloti a skladníci v distribučních centrech. Např. železničáři uskutečnili v deseti měsících zpětně od přijetí návrhu celkem devět stávkových akcí. Stávky postihly miliony cestujících denně, narušily mj. dopravní spojení s Českou republikou a zasáhly odvětví, která spoléhají na železniční nákladní přepravu. Ekonomové odhadovali, že německá ekonomika v té době přišla až o 100 milionů eur (2,7 miliardy korun). Podle nového návrhu by mzdová dohoda uzavřená s největším odborovým svazem v příslušné firmě platila pro všechny její zaměstnance. Výrazně by se tak omezil přílišný vliv menších odborových svazů, a tím i počet stávek. Zákon již prošel Spolkovým sněmem a byl postoupen Spolkové radě ke schválení. Vstoupit v platnost by měl červenci roku 2015.⁸⁴

Vysokou míru pružnosti vykazuje systém švýcarský, a to zejména díky intenzivnímu využití institutu přímé demokracie, jež je v zemi historicky i ústavně pevně zakotven. Schopnost pružné reakce se ve Švýcarsku projevila např. v roce 2014, kdy se Švýčari vyslovili pro obnovení imigračních kvót. Švýcarsko dlouhodobě patří k zemím s nejvyšším počtem přistěhovalců (vychází to i z jejího pestrého národnostního složení, nejedná se pouze o přistěhovalce z třetího světa). V roce 2014 Švýčari rozhodli o změně ústavy, na jejímž základě imigraci omezí příslušný zákon. Podle navržené změny bude Švýcarsko samo rozhodovat o tom, kolik imigrantů do země pustí. Počet udělených povolení k pobytu bude nastaven pomocí ročních kvót. Švýcarská federální vláda a parlament od té doby mají tři roky na to, aby lidovou iniciativu, podpořenou 50,3 % hlasů, uvedly v život a daly jí konkrétní zákonnou podobu. Mnohé evropské země, zejména ty sousedící se Švýcarskem, ovšem vyjádřily politování nad tímto výsledkem a také obavu ze slučitelnosti zákona s politikou volného pobytu osob v schengenském prostoru. V případě Švýcarska se ale nejednalo o první pokusy o omezení imigrace v zemi. V roce 2002 například neprošla podobná lidová iniciativa jen těsnou většinou 50,1 %. Iniciativa proti přistěhovalcům ze zemí mimo EU v roce 2004 zase ztroskotala na nedostatku podpisů na vyvolání referenda. V roce 2008 poměrně výrazně (63,8 %)

⁸³ Ječmínková, Tereza. *Smíšené volební systémy: Bakalářská práce*. Plzeň: ZČU, 2012, s. 37.

⁸⁴ Idnes.cz. *Německo má stávek plné zuby. Odborářům přistíhne klíčový zákon* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/nemecko-prijima-zakon-o-omezeni-vlivu-mensich-odboru-p0f-/eko-zahranicni.aspx?c=A150522_150354_eko-zahranicni_nio

neuspěla iniciativa, podle níž by o naturalizaci přistěhovalců namísto úřadů rozhodovali občané v referendech. Proti imigrantům-zločincům se v roce 2010 Švýcaři již ostře vyhradili. Na základě hlasů 52,3 % voličů uložili politikům úkol vypracovat legislativu, která umožní cizince vyhostit za určité trestné činy nebo za zneužívání sociálních dávek.⁸⁵

5.6 Který ze systémů je nejvstřícnější k vlastním občanům?

Vstřícnost systému k občanům má svou analogii v porovnávání kvality služeb ve vztahu ke spokojenosti zákazníka známé z obchodního prostředí (lze říci, že ve vztahu občan-stát figuruje občan jako zákazník; stát poskytuje občanům služby, kteří na oplátku platí daně). Kvalita služby a spokojenost zákazníka spolu úzce souvisí. Podle mnohých kvalita služby a spokojenosti zákazníka předchází (je jejím tzv. antecedentem) a její hodnocení je otázkou spíše kognitivní povahy (rozumově-poznávací), kdežto spokojenost je spojena spíše s emocemi zákazníka. Kvalita služby je nejčastěji vymezována jako rozdíl mezi očekáváním zákazníků týkajícím se služby a jejich percepcí aktuálního výkonu služby. Spokojenost zákazníka je zase chápána jako zákazníkuv subjektivní pocit, vznikající jako důsledek rozdílu mezi očekáváním zákazníka a jeho hodnocením kvality služby.⁸⁶ Očekávání zákazníků-občanů na vstřícnost systému budou v každé zemi jiná. Rozhodující vliv však bude mít jednak osobnost každého občana, celková kultura, ze které občané vycházejí, předchozí zkušenosti občanů se systémem, míra informací poskytovaných systémem, dostupnost informací z dalších zdrojů a celkový image celé organizace v očích občanů, tedy státu.⁸⁷

V České republice například proběhl v dubnu 2015 průzkum veřejného mínění ohledně důvěry občanů v ústavní instituce. Prezidentovi důvěřovalo 47 % respondentů, vládě 46 %, Poslanecké sněmovně 34 % atd. Oproti stejnému období v minulém roce je to v případě prezidenta pokles o 2 procentní body, v případě vlády vzrůst o 4 procentní body a v případě Poslanecké sněmovny vzrůst o 2 procentní body. Na nejnižších

⁸⁵ Idnes.cz. *Otázky a odpovědi: jak a proč se zaslíbené Švýcarsko uzavře imigrantům* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/referendum-o-imigraci-ve-svycarsku-podrobnosti-f5x-/zahranicni.aspx?c=A140210_135215_domaci_jw

⁸⁶ Lukášová, Růžena a kol. *Měření spokojenosti občanů s veřejnými službami jako součást řízení kvality v organizacích veřejného sektoru*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 32-33. ISBN 978-80-210-5112-6.

⁸⁷ Tamtéž, s. 38

hodnotách se v České republice dlouhodobě umísťuje důvěra občanů v Poslaneckou sněmovnu a Senát. Na nejvyšších se drží obecní zastupitelstva a starostové.

Se současnou celkovou politickou situací je v České republice podle stejného průzkumu stabilně většina lidí nespokojena (42 %), menší část se cítí být ani spokojena, ani nespokojena (36 %), nejmenší část (19 %) se cítí být spokojena, přičemž zbytek neví. Podle sociodemografického dělení jsou v současné době (rok 2015) s politickou situací spokojenější spíše mladí lidé do 29 let, respondenti s dobrou životní úrovní a příznivci hnutí ANO a KDU-ČSL. Vyšší nespokojenost, podle průzkumu, zase vyjadřují spíše lidé s nižší životní úrovní, lidé starší 60 let a voliči KSČM.⁸⁸ Podle těchto výsledků lze soudit, že většina občanů v ČR považuje systém, ve kterém žijí spíše za nevstřícný, jelikož se v něm z hlediska důvěry v ústavní instituce cítí být spíše nespokojení. Statistický vzorek se jistě bude lišit podle kritérií jako je příjem, věk, region atd. Příčiny mohou být různé. Nabízí se historický vývoj, kdy občanská společnost byla v zemi po dlouhá desetiletí „rdoušena“ komunistickým režimem. Mnozí lidé, hlavně ze starších generací, se mohou cítit být nespokojeni s přechodem k demokratickému, tržnímu systému, jež mnohé sliboval, ale často zanechal jen pocit rozčarování. Jistou mírou se na pocitu nespokojenosti mezi Čechy může podílet i přirozený ráz národa, jež má někdy sklony k pesimismu a tendenci často si stěžovat.

Vstřícnost systému vůči občanům lze nepřímou zkoumat také z průzkumů veřejného mínění, jež zkoumají různé aspekty života, jako je bydlení, životní prostředí, systém vzdělávání atd. Podle Indexu lepšího života (Better Life Index) organizace OECD se Spolková republika Německo může stabilně pyšnit vysokými hodnotami měřených ukazatelů. V porovnání s ostatními zeměmi OECD je to zejména v oblastech vzdělávání a dovedností, vyváženosti práce a života, pracovních místech a výdělcích, kvalitě životního prostředí, společenských vztazích, bydlení, a bezpečnosti a subjektivní spokojenosti. Naopak nízko se Německo umísťuje pouze v oblasti občanské aktivizace. Na celkové škále lidské spokojenosti se Německo umístilo v průzkumu OECD na 14. místě z 36 zkoumaných subjektů (pro srovnání Česká republika se umístila na 22. místě). Lze předpokládat, že vstřícnost systému v Německu je samotnými Němci považována za vysokou. Jistě to bude dáno i historickým vývojem, kdy ve světových událostech Německo vždy zaujímalo pozici jedné z určujících světových velmocí. Německo, německé výrobky a němečtí vůbec,

⁸⁸ Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR. *Důvěra ústavním institucím v dubnu 2015* [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/instituce-a-politici/duvera-ustavnim-institucim-a-spokojenost-s-politickou-situaci-v-dubnu-2015>

je všeobecně považováno za symbol preciznosti, technologické i společenské vyspělosti, integrity a čistoty. Němci jsou považováni za národ veselý a laskavý (i když se to tak při prvním kontaktu nemusí zdát, je to přesto pravdou), v jednáních konstruktivní a čestný, nicméně ne nenáchylný ke sporadickým projevům nadřazenosti a touze ovládat ostatní.

Z pohledu stejných ukazatelů lze zkoumat i Švýcarsko. V indexu subjektivní lidské spokojenosti zaujímá třetí místo, řadí se tak mezi „nejspokojenější“ země světa, zaostávajíc pouze za prvním Dánskem a druhým Islandem. Spokojenost Švýcarů ve srovnání s ostatními zeměmi světa je podle průzkumu hlavně v oblastech práce, příjmu a životní úrovně, zdravotnictví, sociální provázanosti, kvalitě životního prostředí, vzdělávání a dovednostech a také bezpečnosti. Podobně jako Německo zaostává pouze v občanské aktivizaci (zaujímá dokonce poslední místo). Když se v plošném průzkumu OECD pracovníci výzkumu ptali běžných Švýcarů jako známku by na škále od 1 do 10 ohodnotili svou spokojenost s životem v zemi, průměrná známka dosahovala čísla 7,5 - jedno z nejvyšších na světě.⁸⁹ Původ Švýcarské spokojenosti můžeme hledat v ojedinělém politickém systému země, kde se lidé přímo a efektivně podílejí na tvorbě zákonů. V takové zemi si občané mohou celého systému vážit víc než tam, kde je veškerá odpovědnost výhradně v rukou volených politiků. V systému, kde všichni mají pocit, že se mohou na veřejném dění přímo podílet, je také možné předpokládat větší reciproční vstřícnost všech zainteresovaných stran. Možná tomu trochu napomáhá i ten pověstný čerstvý alpský vzduch.

⁸⁹ OECD Better Life Index. *How's life?* [online] [cit. 05-20-2015]. Dostupné z: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>

ZÁVĚR

Závěrem je třeba zmínit i celoevropskou dimenzi problému. Mluvíme-li o evropském parlamentu, kde sice mají přímé zastoupení pouze dvě ze tří námi zkoumaných zemí, ovšem třetí je s ním ve významném partnerství, přirozeně nelze hovořit o parlamentní formě vlády. Jedná se o jinou perspektivu než v případě parlamentarizmu v rámci národních států. Odborná veřejnost zejména vytýká institucím Evropské unie chybějící přímou a principům konkurenční většinové demokracie odpovídající politickou legitimitu. Například se podle nich složení Evropského parlamentu rozchází s principem volební rovnosti a zvyšuje zastoupení malých států.

Cílem této práce bylo zhodnotit a srovnat ústavní systémy tří evropských zemí. Došli jsme k závěru, že každá ze zemí je ústavní demokratickou republikou, ctící striktně zásady právního státu. Nemůžeme říci, která země je „lepší“ a která „horší“. To by nám ani nepříslušelo. V té nejhrubší formě můžeme přinejlepším porovnávat jednotlivé ukazatele průzkumů a odborných ukazatelů. Jistě bude co do životní úrovně a občanské spokojenosti na tom nejlépe Švýcarská konfederace. Nejvýkonnější, doslova „lví“ ekonomiku pak bude mít Spolková republika Německo, která je ekonomickým tahounem celé eurozóny. V případě České republiky zase bude převažovat vysoká úroveň vzdělanosti, zdravotní péče a rostoucí ekonomický výkon, jež je v tuto chvíli jeden z nejvyšších v celé Evropské unii.

Zásadní jsou i témata vzájemné spolupráce mezi těmito třemi zeměmi. Čemu se může jedna od druhé učit? Mnohému. Švýcarsko bude mít v otázkách mezioborové spolupráce jistě blíže k SRN, což je dáno jednak geografickou polohou, jednak faktem, že mnoho etnických Němců žije ve Švýcarsku, a naopak. Podobně je tomu v případě SRN a České republiky. Nesmíme zapomenout, že Německo je ještě stále největší exportní destinací České republiky. Oba národy také do značné míry sdílejí svou historii. Na čem by jistě bylo užitečné zapracovat, jsou tedy vztahy mezi Českou republikou a Švýcarskou konfederací. Češi se mohou učit ze švýcarské nezkorumpovanosti, nezávislosti a smyslu pro práci s penězi. Švýcarsko může čerpat z vyspělého českého strojírenství, pivovarnictví a lidských zdrojů.

Tato diplomová práce ve svém textu poukazuje především na to, že ač jsou všechny tři zkoumané státy umístěny v blízkém geografickém i kulturním prostředí, tak jejich ústavní systémy a obzvláště pak praktické fungování těchto systémů se velmi liší.

Dáno je to především rozdílným historickým vývojem, který formoval jak podobu systémů, tak i myšlení a uvažování obyvatel těchto států. Dále je třeba zmínit i to, že je důležité tyto rozdíly (jak v samotných ústavních systémech, tak i v jejich fungování a efektivitě) neustále zkoumat, abychom se z toho mohli poučit a získat tak inspiraci pro případné pozitivní změny v systému domácím. Z konkrétního zkoumání jako neefektivnější způsob praktického fungování ústavního systému vychází jednoznačně Švýcarská konfederace, zejména díky silně rozvinutému institutu přímé demokracie (referenda a lidové iniciativy - viz. popis v kapitole 5.3). Tento způsob praktikování přímé demokracie však není aplikovatelný vždy a všude. Ba naopak, každý národ k němu musí dospět postupně, jinak by se kýžený efekt nemusel dostavit (je stěží si lze v realitách České republiky například představit, že by referendum o snížení daní skončilo zamítavým stanoviskem tak, jako se to nedávno stalo právě ve Švýcarsku).

Ani Německá spolková republika ze srovnání nevychází špatně, obzvláště díky propracovanému systému státní správy a účinně přenesených pravomocích na lokální úřady. Je ale nutno podotknout, že nemalou měrou k tomu určitě přispívá i pověstný německý smysl pro pořádek. Nicméně i v rámci samotné SRN lze pozorovat velké regionální rozdíly mezi západní a východní částí země, které jsou způsobeny odlišnou historií těchto území během druhé poloviny 20.stol. a kde ještě celých 25 let po sjednocení obou německých států můžeme pozorovat odlišnou mentalitu jejich obyvatel.

Pozice České republiky není při srovnávání s výše zmíněnými zeměmi nikterak jednoduchá, už proto, že se jedná o jedny ze států s nejlépe fungující státní správou na celém světě. Nicméně i zde v poslední době probíhá mnoho pozitivních změn, které snad časem přinesou efekt ve formě efektivněji fungujícího systému státní správy. Je však nezbytné, aby se politická reprezentace, obzvláště ta mladá, nově nastupující, byla ochotna inspirovat těmito dobře fungujícími systémy a neomezovala se pouze na strohé přejímání zákonů a nařízení vzešlých od Evropského parlamentu či Evropské komise.

Na závěr lze tedy konstatovat, že při srovnání ústavních systémů České republiky, Spolkové republiky Německo a Švýcarské konfederace nelze nalézt jednoznačného „vítěze“. Lze se však z každého z nich poučit a nalézt v něm jak kladné, tak i záporné části, jejich výčet lze nalézt hlavně v páté kapitole této práce a které mohou případnému čtenáři pomoci se v tomto tématu lépe orientovat.

SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura

ČESKO. Usnesení č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 17-23.

ČESKO. Zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 1-16.

JEČMÍNKOVÁ, Tereza. *Smíšené volební systémy: Bakalářská práce*. Plzeň: ZČU, 2012.

JENÍKOVÁ, Barbora. *Politický systém Švýcarska: Bakalářská práce*. České Budějovice: JČU, 2012.

LUKÁŠOVÁ, Růžena a kol. *Měření spokojenosti občanů s veřejnými službami jako součást řízení kvality v organizacích veřejného sektoru*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 38. ISBN 978-80-210-5112-6.

MICENKOVÁ, Mária. *Správní soudnictví ve Spolkové republice Německo: Diplomová práce*. Praha: UK, 2014, s. 56.

MÜLLER, Helmut, Hanna VOLLRATH a Karl F. KRIEGER. *Dějiny Německa*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-188-3.

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde Praha, a.s., 1998. ISBN 80-7201-141-3.

ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. *Komparace politických systémů I*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. ISBN 80-7079-994-3.

VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-337-6.

Elektronické zdroje

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Důvěra ústavním institucím v dubnu 2015*. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/instituce-a-politici/duvera-ustavnim-institu-cim-a-spokojenost-s-politickou-situaci-v-dubnu-2015>

ČESKÁ TELEVIZE. *ČR získala švýcarský rozsudek v kauze MUS a tím i naději na miliardy* [online]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/277568-cr-ziskala-svycarsky-rozsudek-v-kauze-mus-a-tim-i-nadeji-na-miliardy/>

DENÍK.CZ. *Méně krajů v Česku? V budoucnu možná ano* [online]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/mene-kraju-v-cesku-v-budoucnu-mozna-ano-20121014.html

DENÍK.CZ. *Prezident už další červenou nedostal. Jste rozumní lidé, pochválil* [online]. Dostupné z: http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/prezident-zeman-navsteva-treti-den-5wd3.html

EUROPEAN JUSTICE. *Německo: Obecné soudy – Německo* [online]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-de-cs.do?member=1

IDNES.CZ. *Německo má stávek plné zuby. Odborářům přistříhne křídla zákon* [online]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/nemecko-prijima-zakon-o-omezeni-vlivu-mensich-odboru-p0f-eko-zahranicni.aspx?c=A150522_150354_eko-zahranicni_nio

IDNES.CZ. *Otázky a odpovědi: jak a proč se zaslíbené Švýcarsko uzavře imigrantům* [online]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/referendum-o-imigraci-ve-svycarsku-podrobnosti-f5x-zahranicni.aspx?c=A140210_135215_domaci_jw

IDNES.CZ. *Povinná volební účast? Recept na štěstí to není, Evropa od ní ustupuje* [online]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/povinna-volebni-ucast-zeman-d11-domaci.aspx?c=A141018_114414_domaci_jw

IDNES.CZ. *Švýcaři mají rádi své cizince. V referendu odmítli kvóty i vyšší daně* [online]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/svycarske-referendum-o-omezeni-pristehovalectvi-f78-zahranicni.aspx?c=A141130_154107_zahranicni_ert

IDNES.CZ. *V Německu se od vzniku Pegidy zdvojnásobil počet útoků proti imigrantům* [online]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/od-vzniku-pegidy-vice-utoku-na-imigranty-ffs-zahranicni.aspx?c=A150128_063122_zahranicni_jj

JÁDU (Hamouz, Patrik). *Jak fungují volby do německého sněmu* [online]. Dostupné z: <http://www.goethe.de/ins/cz/prj/jug/the/wah/cs11556500.htm>

KONKURNÍ NOVINY. *Právníci si vyměňovali názory jaká je vymahatelnost práva* [online]. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/pravnici-si-vymenovali-nazory-jaka-je-vymahatelnost-prava>

LIDOVKY.CZ. *V Praze panuje protizemanovská hysterie, píše belgický list* [online]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/v-praze-panuje-protizemanovska-hysterie-tvrdi-belgicky-list-pta-zpravy-svet.aspx?c=A130727_154314_in_zahranici_hm

LIDOVKY.CZ. *Sepjaté ruce. Zeman zveřejnil oficiální portrét, podívejte se* [online]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zeman-zverejnil-oficialni-portret-podivejte-se-f5b/lide.aspx?c=A130210_190405_lide_sk

PARLAMENTNÍ LISTY.CZ. *Hýsek (Moravané): Spolkové uspořádání ušetří miliardy v rozpočtu* [online]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Hysek-Moravane-Spolkove-usporadani-usetri-miliardy-v-rozpocetu-319696>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie parlamentarismu a české ústavnosti* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Přijímání zákonů: Legislativní proces v Poslanecké sněmovně* [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

REFLEX. *Švýcaři chtějí delší otevírací dobu v obchodech, kantony se tomu brání, v neděli je pořad zavřeno* [online]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/56848/svycari-chteji-delsi-oteviraci-dobu-v-obchodech-kantony-se-tomu-brani-v-nedeli-je-porad-zavreno.html>

REVUE POLITIKA (Kubát, Michal). *Jaký volební systém pro Českou republiku?* [online]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1889/jaky-volebni-system-pro-ceskou-republiku>

TÝDEN.CZ. *Zemanovi zřejmě zůstane více pravomocí, než se čekalo* [online]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zemanovi-zrejme-zustane-vice-pravomoci-nez-se-cekalo_343628.html#.VWS8rFLSM4I

ÚSTAVNÍ SOUD. *Ústavní soud České republiky* [online]. Dostupné z: <http://www.usoud.cz/>

SEZNAM POUŽITÉ ZAHRANIČNÍ LITERETURY A ZDROJŮ

Literatura

HESLOP, Alan D. Political system. In *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica Inc., 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.proconservative.net/CUNAPoISci201PartTwoB.shtml>

OECD. *DECLARATION OF PRINCIPLES FOR INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION*. New York: United Nations, 2005.

TOMUSCHAT, Christian a David P. CURIE. *Deutscher Bundestag: Basic Law for the Federal Republic of Germany*. Berlin: German Bundestag, 2010. Dostupné z: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>

WAY, Almond L., Jr. *THE AMERICAN SYSTEM OF GOVERNMENT: GOVERNMENT & POLITICS IN THE U.S.A.* [online]. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.proconservative.net/CUNAPoISci201PartTwoB.shtml>

Elektronické zdroje

BUNDESMINISTERIUM DER JUSTIZ UND FÜR VERBRAUCHERSCHUTZ. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

DEMOCRACY BUILDING. *Switzerland's Political System: Switzerland's Legislation Process* [online]. Dostupné z: <http://www.democracy-building.info/switzerlands-parliament-legislation.html>

DEUTSCHER BUNDESTAG. *Adoption of legislation* [online]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/function/legislation

DEUTSCHER BUNDESTAG. *Passage of legislation* [online]. Dostupné z: http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/function/legislation/passage/245704

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. *Jean Renggli der Ältere: Der Rütlichschwur, 1891: Luzern, Stadt Luzern* [online]. Dostupné z: <http://www.dhm.de/archiv/ausstellungen/mythen/english/ch10.html>

ENCYCLOPEDIA OF THE NATIONS. *Switzerland - Judicial system* [online]. Dostupné z: <http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Switzerland-JUDICIAL-SYSTEM.html>

HISTORY OF SWITZERLAND. *Switzerland's History: Switzerland's Way towards the Federal Constitution of 1848* [online]. 2010. <http://history-switzerland.geschichte-schweiz.ch/switzerland-federal-constitution-1848.html>

SCHWEIZERISCHE EIDGENOSSENSCHAFT; CONFÉDÉRATION SUISSE; CONFEDERAZIONE SVIZZERA; CONFEDERAZIUM SVIZZERA. *Federal Constitution: Federal Constitution of the Swiss Confederation of April 18, 1999* [online]. Dostupné z: <http://www.admin.ch/org/polit/00083/index.html?lang=en>

OECD Better Life Index. *How's life?* [online]. Dostupné z: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>

REDIFF BUSINESS. *Swiss scramble to get banks off US tax hook* [online]. Dostupné z: <http://www.rediff.com/money/report/slide-show-1-swiss-scramble-to-get-banks-off-us-tax-hook/20130621.htm>

WIKIPEDIA. *Bundesgerichtshof* [online]. Dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Bundesgerichtshof>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Zobrazení pěti volebních kurií na dobové karikatuře (kolem r. 1882).....	15
Obrázek 2 Složení přísahy zástupců tří horských „prakantonů“ při vytvoření Staré švýcarské konfederace roku 1921 (idealizovaná představa, Jean Renggli, 1891)..	26
Obrázek 3 Schéma legislativního procesu v ČR.....	34
Obrázek 4 Schéma legislativního procesu ve Spolkové republice Německo.....	39
Obrázek 5 Zasedání švýcarské Národní rady.....	42
Obrázek 6 Prezident ČR Miloš Zeman.....	45
Obrázek 7 Budova Ústavního soudu v Brně (historická kresba).....	52
Obrázek 8 Budova Spolkového soudního dvoru v Karlsruhe.....	54
Obrázek 9 Schéma administrativního členění Německa.....	61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Ústavní dokumenty ČR.....	I
Příloha 2 Ústavní dokumenty Německo.....	III
Příloha 3 Ústavní dokumenty Švýcarska.....	VII

Česká republika

Klíčové listiny

- Ústava České republiky
- Listina základních práv a svobod

Ústava České republiky

základní údaje

- oficiální název: Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992
- druh předpisu: ústavní zákon
- číslo předpisu: 1/1993 Sb.
- autor: Česká národní rada
- schváleno: 16. prosinec 1992
- platnost: 28. prosinec 1992
- účinnost: 1. leden 1993
- novelizace: č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.
- počet článků: 113

textová struktura

- Preambule
- Hlava první: Základní ustanovení - Základní princip; Státní moc; Listina základních práv a svobod; Soudní ochrana; Politický systém a politická rozhodnutí; Ochrana přírody; Územní samospráva; Změna ústavy a imperativ nezměnitelnosti; Vázanost mezinárodními smlouvami; Přenesená pravomoc, povinnost informovat a právo vyjádření; Územní celistvost; Státní občanství; Hlavní město; Státní symboly
- Hlava druhá: Moc zákonodárná - Parlament, jeho komory a členové; Náhradní zákonodárství; Zasedání komor, rozpuštění sněmovny a veřejnost schůzí; Společná schůze; Schůze, podmínky přijímání usnesení; Zákonodárný proces; Právo interpelace

- Hlava třetí: Moc výkonná - Prezident republiky; Vláda; Státní zastupitelství
- Hlava čtvrtá: Moc soudní - Ústavní soud; Soudy
- Hlava pátá: Nejvyšší kontrolní úřad
- Hlava šestá: Česká národní banka
- Hlava sedmá: Územní samospráva
- Hlava osmá: Přejíchná a závěrečná ustanovení - Ústavní pořádek; Účinnost

Listina základních práv a svobod

základní údaje

- oficiální název: Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- druh předpisu: ústavní zákon
- číslo předpisu: 2/1993 Sb.
- autor: Česká národní rada
- schváleno: 16. prosinec 1992
- platnost: 28. prosinec 1992
- účinnost: 28. prosinec 1992
- novelizace: č. 162/1998 Sb.
- počet článků: 44

textová struktura

- Preambule
- Hlava první: Obecná ustanovení
- Hlava druhá: Lidská práva a základní svobody - Oddíl první: Základní lidská práva a svobody; Oddíl druhý: Politická práva
- Hlava třetí: Práva národnostních a etnických menšin
- Hlava čtvrtá: Hospodářská, sociální a kulturní práva
- Hlava pátá: Právo na soudní a jinou právní ochranu
- Hlava šestá: Ustanovení společná

Spolková republika Německo

Klíčové listiny

- Základní zákon Spolkové republiky Německo (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland)

Základní zákon Spolkové republiky Německo

základní údaje

- oficiální název: Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland
- druh předpisu: federální ústava (Bundesverfassung)
- číslo předpisu: BGBl. III 100- 1
- autor: Parlamentní rada (Parlamentarischer Rat)
- schváleno: 8. prosinec 1949
- ratifikováno: 16. – 22. května 1949
- poslední aktualizace: čl. 2 G ze dne 23. prosince 2014
- počet článků: 146

textová struktura

- Preambule (Präambel)
- Část první: Základní práva (Die Grundrechte) – Lidská důstojnost - Lidská práva - Právně závazná síla základních práv; Osobní svobody; Rovnost před zákonem; Svoboda víry a vyznání; Manželství – Rodina - Děti; Školní systém; Svoboda shromažďování; Svoboda sdružování; Listovní tajemství; Svoboda pohybu; Svobodná volba povolání; Povinná vojenská a alternativní civilní služba; Nedohtnutelnost obydlí; Majetek – Dědictví - Vyvlastnění; Socializace; Občanství - Vyhoštění; Právo na azyl; Petiční právo; Omezení základních práv ve specifických případech; Pozbytí základních práv; Omezení základních práv – právní odškodnění
- Část druhá: Spolek a Země (Der Bund und die Länder) – Ústavní zásady – Právo na odvolání; Ochrana přirozeného práva na život a zvířat; Politická uskupení; Spolkové hlavní město – Spolková vlajka; Evropská unie - Ochrana základních práv - Princip subsidiarity; Dělbá svrchované moci - Systém společné ochrany; Nadřazenost mezinárodního práva; Zajištění mezinárodního míru; Obchodní loďstvo;

Zemské ústavy - Městská samospráva; Nové vymezení spolkového území; Svrchovaná moc Zemí; Nadřazenost spolkového práva; Mezinárodní vztahy; Rovné občanství - Veřejná služba; Odpovědnost za zneužití veřejné pravomoci; Právní a administrativní podpora a podpora během katastrof; Zaměstnanci spolkových úřadů; Spolková exekutivní moc

- Část třetí: Spolkový sněm (Der Bundestag) – Volby; Volební období - Svolávání; Prezidentství – Procesní pravidla; Přezkoumání voleb; Veřejná sezení – Většinová rozhodnutí; Právo vyžadovat účast, právo přístupu a právo být vyslyšen; Vyšetřovací výbory; Výbor pro Evropskou unii; Výbor pro mezinárodní vztahy a obranu; Parlamentní komisař pro ozbrojené síly; Petiční výbor; Parlamentní kontrolní výbor; Poslanecká imunita; Právo odmítnout vydat důkazy; Kandidatura – Ochrana členství – Odměňování
- Část čtvrtá: Spolková rada (Der Bundesrat) – Funkce; Složení – Poměrná volba; Prezident – Rozhodování – Procesní pravidla; Docházka členů spolkové vlády
- Část čtvrtá a): Společná komise (Gemeinsamer Ausschuss) – Složení – Procesní pravidla
- Část pátá: Spolkový prezident (Der Bundespräsident) – Volba (volební období); Neslučitelnost; Prezidentská přísaha; Náhrada; Kontrasignace; Reprezentace spolkových zemí pro účely mezinárodního práva; Jmenování veřejných činitelů – Odvolání – Imunita; Žaloba na prezidenta před Spolkovým ústavním soudem
- Část šestá: Spolková vláda (Die Bundesregierung) – Složení; Volba spolkového kancléře; Jmenování a odvolání spolkových ministrů - Ministerská přísaha; Právo na vlastní politické směřování – Odborová a kolegiální odpovědnost; Velení a ozbrojené síly; Neslučitelnost; Vyslovení nedůvěry vládě; Vyslovení důvěry vládě; Zástupce spolkového kancléře – Volební období
- Část sedmá: Zákonodárství spolku (Die Gesetzgebung des Bundes) – Dělení moci mezi spolkovými zeměmi a Zeměmi; Výhradní zákonodárná moc spolkových zemí; Souběžné zákonodárné síly; Záležitosti spadající výhradně pod zákonodárnou moc spolkových zemí; Záležitosti spadající pod souběžné zákonodárné síly; Zákony; Zákonodárný proces – Mediační výbor; Schvalování spolkových zákonů; Dodatky k Základnímu zákonu; Vyhlášení statutárních nástrojů; Stav nouze; Legislativní nouze; Schválení – Platnost – Účinnost
- Část osmá: Provádění spolkových zákonů a spolková správa (Die Ausführung der Bundesgesetze und die Bundesverwaltung) – Vlády Zemí; Správa Zemí – Státní dohled; Exekutiva podle Zemí ve věcech spolkové komise; Spolková správa; Záležitosti; Ozbrojené síly; Správa spolkové obrany; Výroba a využití jaderné energie; Správa vzdušné přepravy; Správa železniční přepravy; Spoje a telekomunikace; Spolková banka – Evropská centrální banka; Národní vodní toky – Správa vodních toků; Státní rychlostní komunikace; Mimořádné události

- Část osmá a): Společná uskupení (Gemeinschaftsaufgaben, Verwaltungszusammenarbeit) – Společná uskupení – Odpovědnost za výdaje; Vzdělávací programy a podpora výzkumu; IT systémy; Srovnávání výkonu; Spolupráce v rozsahu základní podpory lidem hledajícím uplatnění
- Část devátá – Soudnictví (Die Rechtsprechung) – Organizace soudů; Působnost Spolkového ústavního soudu; Složení Spolkového ústavního soudu; Nejvyšší spolkové soudy; Jiné spolkové soudy; Nezávislost soudů; Právní status soudců – Žaloba na soudce; Ústavní spory uvnitř Země; Konkrétní soudní přezkoumání; Zákaz výjimečných soudů; Zrušení trestu smrti; Spravedlivý soud; Odnětí svobody
- Část desátá: Finance (Das Finanzwesen) – Rozložení výdajů – Finanční systém - Odpovědnost; Finanční podpora investic; Dělbba moci ve věci daňových zákonů; Rozložení daňových výnosů a výtěžek z fiskálních monopolů; Spolkové granty pro místní hromadnou dopravu; Podíl Zemí na dani z motorového vozidla; Distribuce daňových výnosů – Finanční rovnost mezi Zeměmi – Podpůrné granty; Finanční správa spolkové země a Zemí – Finanční soudy; Rozpočtový management spolkového státu a Zemí; Rozpočtové krize; Státní rozpočet; Management rozpočtu dočasné vlády; Nadrozpočtové výdaje; Zvyšování výdajů; Skládání a audit účtů; Limity zadlužení
- Část desátá a): Válečný stav (Verteidigungsfall) – Vyhlášení válečného stavu; Spolkový kancléř velitelem vojenských sil; Rozšíření legislativních pravomocí státu; Naléhavé zákony; Společná komise; Užití státní pohraniční police – rozšíření pravomocí; Spolkový ústavní soud; Vypršení volebního období a doby úřadu; Pravomoci spolkových vlád; Stupně a trvání nouzových opatření; Ukončení nouzových opatření – Podmínky míru
- Část jedenáctá: Přechodná a závěrečná ustanovení (Übergangs- und Schlußbestimmungen) – Definice „němectví“ – Obnovení občanství; Odložená účinnost dvou základních práv; Nové vymezení Bádenska-Würtenberska; Nové vymezení Berlína a Brandenburska; Uprchlíci a vyhoštěnci; Okupační náklady – Břemena války; Rovnoměrné rozložení břemena; Definice „většiny členů“; Datum postoupení legislativní moci; Pokračující platnost preexistenčního práva; Pokračující platnost práva v rozsahu výhradní legislativní moci; Pokračující platnost práva v rozsahu souběžné legislativní moci; Pokračující platnost spolkového práva – náhrada práva Země; Pokračující platnost rámcového práva – Právo Zemí na odchýlení; Pokračující platnost práva v rozsahu společných uskupení; Odhodlání ohledně pokračující platnosti práva jako práva spolkového; Dosah práva do Francouzské zóny a Berlína; Pokračující nárok vydávat instrukce; Pokračující nárok vydávat právní předpisy; Postoupení existujících administrativních institucí; Osoby dříve ve veřejné službě; Odchod do důchodu veřejných činitelů; Postoupení Správy kombinované ekonomické zóny; Postoupení říšského majetku; Majetek ve věcech územních změn mezi Zeměmi; Dřívější dluhy; První sjezd Spolkové rady; Právo státních zaměstnanců účastnit se voleb; Notáři jižního Německa; Pokračující platnost denacifikačních ustanovení; Právo náboženských denominací; „Brémská klauzule“; Zajištění ve

prospěch základních práv v ústavách Zemí; Doba trvání odchylek od Základního zákona; Výhradní legislativní moc týkající se spolkových železnic; Privatizace Deutsche Bundespost; Kompenzace za pozastavení společných uskupení; Přejícná ustanovení týkající se konsolidační pomoci; Ratifikace Základního zákona; Počátek účinnosti Základního zákona; Doba trvání Základního zákona;

- Dodatek: Výňatky z německé ústavy z 11. srpna 1919 (Výmarská ústava) – Náboženství a náboženská společenství

Švýcarská konfederace

Klíčové listiny

- Federální ústava Švýcarské konfederace (německy: Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft; francouzsky: Constitution fédérale de la Confédération suisse; italsky: Costituzione federale della Confederazione Svizzera; rétorománsky: Constituziun federala da la Confederaziun svizra)

Švýcarská federální ústava

základní údaje

- oficiální název: něm. - Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft; fra. - Constitution fédérale de la Confédération suisse; it. - Costituzione federale della Confederazione Svizzera; rét. - Constituziun federala da la Confederaziun svizra
- druh předpisu: federální ústava (něm. - Bundesverfassung; fra. - constitution fédérale; it. - costituzione federale; rét. - constituziun federala)
- číslo předpisu: BBl 1997 I 1, 1999 162 5986
- autor: Federální shromáždění (něm. - Bundesversammlung; fra. - Assemblée fédérale; it. - Assemblea federale; rét. - Assamblea federala)
- ze dne: 18. prosinec 1998
- schváleno: 18. duben 1999
- účinnost: 1. leden 2000
- poslední aktualizace: čl. 123c ze dne 18. května 2014
- počet článků: 197

textová struktura

- Preambule (něm. - Präambel; fra. - Préambule; it. - Preambolo; rét. - Preambel)
- Hlava první: Obecná ustanovení (něm. - Allgemeine Bestimmungen; fra. - Dispositions générales; it. - Disposizioni generali; rét. - Disposiziuns generalas) - The Swiss Confederation; Aims; Cantons; National

languages; Rule of law; Subsidiarity; Individual and collective responsibility

- Hlava druhá: Základní práva, občanství a společenské cíle (něm. - Grundrechte, Bürgerrechte und Sozialziele; fra. - Droits fondamentaux, citoyenneté et buts sociaux; it. - Diritti fondamentali, diritti civili e obiettivi sociali; rét. - Dretgs fundamentals, dretgs dals burgais e finamiras socialas)
- Kapitola první: Základní práva (něm. - Grundrechte; fra. - Droits fondamentaux; it. - Diritti fondamentali; rét. - Dretgs fundamentals)
- Human dignity; Equality before the law; Protection against arbitrary conduct and principle of good faith; Right to life and to personal freedom; Protection of children and young people; Right to assistance when in need; Right to privacy; Right to marry and to have a family; Freedom of religion and conscience; Freedom of expression and of information; Freedom of the media; Freedom to use any language; Right to basic education; Academic freedom; Freedom of artistic expression; Freedom of assembly; Freedom of association; Freedom of domicile; Protection against expulsion, extradition and deportation; Guarantee of ownership; Economic freedom; Right to form professional associations; General procedural guarantees; Guarantee of access to the courts; Judicial proceedings; Deprivation of liberty; Criminal proceedings; Right of petition; Political rights; Upholding of fundamental rights; Restrictions on fundamental rights
- Kapitola druhá: Občanství a politická práva (něm. - Bürgerrecht und politische Rechte; fra. - Nationalité, droits de cité et droits politiques; it. - Cittadinanza e diritti politici; rét. - Dretg da burgais e dretgs politics)
- Citizenship; Acquisition and deprivation of citizenship; Exercise of political rights; The Swiss abroad
- Kapitola třetí: Společenské cíle (něm. - Sozialziele; fra. - Buts sociaux; it. - Obiettivi sociali; rét. - Finamiras socialas)
- Hlava třetí: Konfederace, kantony a obce (něm. - Bund, Kantone und Gemeinden; fra. - Confédération, cantons et communes; it. - Confederazione, Cantoni e Comuni; rét. - Confederaziun, chantuns e vischnancas)
- Kapitola první: Vztahy mezi konfederací a kantony (něm. - Verhältnis von Bund und Kantonen; fra. - Rapports entre la Confédération et les cantons; it. - Relazioni tra Confederazione e Cantoni; rét. - Relaziun tranter la Confederaziun ed ils chantuns)
- Sekce první: Povinnosti konfederace a kantonů (něm. - Aufgaben von Bund und Kantonen; fra. - Tâches de la Confédération et des cantons; it. - Compiti di Confederazione e Cantoni; rét. - Incumbensas da la Confederaziun e dals chantuns)
- Duties of the Confederation; Duties of the Cantons; Principles for the allocation and fulfilment of state tasks

- Sekce druhá: Spolupráce mezi konfederací a kantony (něm. - Zusammenwirken von Bund und Kantonen; fra. - Collaboration entre la Confédération et les cantons; it. - Collaborazione fra Confederazione e Cantoni; rét. - Collavuraziun da la Confederaziun e dals chantuns)
- Principles; Participation in federal decision-making; Implementation of federal law; Autonomy of the Cantons; Intercantonal agreements; Declaration of general application and requirement of participation; Precedence of and compliance with federal law
- Sekce třetí: Obce (něm. - Gemeinden; fra. - Communes; it. - Comuni; rét. - Vischnancas)
- Sekce čtvrtá: Záruky federace (něm. - Bundesgarantien; fra. - Garanties fédérales; it. - Garanzie federali; rét. - Garanzias federalas)
- Cantonal constitutions; Constitutional order; Number and territory of the Cantons
- Kapitola druhá: Pravomoci (něm. - Zuständigkeiten; fra. - Compétences; it. - Competenze; rét. - Cumpetenzas)
- Sekce první: Vztahy s cizími zeměmi (něm. - Beziehungen zum Ausland; fra. - Relations avec l'étranger; it. - Relazioni con l'estero; rét. - Relaziuns cun l'exteriur)
- Foreign relations; Participation of the Cantons in foreign policy decisions; Relations between the Cantons and foreign states
- Sekce druhá: Bezpečnost, obrana, ochrana občanů (něm. - Sicherheit, Landesverteidigung, Zivilschutz; fra. - Sécurité, défense nationale, protection civile; it. - Sicurezza, difesa nazionale, protezione civile; rét. - Segirezza, defensiu naziunala, protecziun civila)
- Security; Armed forces; Military service and alternative service; Armed forces organisation, training and equipment; Civil defence
- Sekce třetí: Vzdělání, výzkum a kultura (něm. - Bildung, Forschung und Kultur; fra. - Formation, recherche et culture; it. - Formazione, ricerca e cultura; rét. - Scolaziun, perscrutaziun e cultura)
- Swiss Education Area; School education; Vocational and professional education and training; Higher education institutions; Research; Continuing education and training; Statistics; Education grants; Encouragement of children and young people; Musical education; Sport; Culture; Languages; Cinema; Church and state
- Sekce čtvrtá: Životní prostředí a územní plánování (něm. - Umwelt und Raumplanung; fra. - Environnement et aménagement du territoire; it. - Ambiente e pianificazione del territorio; rét. - Ambient e planisaziun dal territori)
- Sustainable development; Protection of the environment; Spatial planning; National Land Survey; Second homes; Water; Forests;

Protection of natural and cultural heritage; Fishing and hunting;
Protection of animals

- Sekce pátá: Veřejné stavby a doprava (něm. - Öffentliche Werke und Verkehr; fra. - Travaux publics et transports; it. - Opere pubbliche e trasporti; rét. - Ovras publicas e traffic)
- Public Construction Works; Road transport; National roads; Alpine transit traffic; Heavy vehicle charge; Consumption tax on motor fuels and other traffic taxes; Railways and other modes of transport; Footpaths and hiking trails
- Sekce šestá: Energie a komunikace (něm. - Energie und Kommunikation; fra. - Energie et communications; it. - Energia e comunicazioni; rét. - Energia e comunicaziun)
- Energy policy; Nuclear energy; Transport of energy; Postal and telecommunications services; Radio and television
- Sekce sedmá: Ekonomika (něm. - Wirtschaft; fra. - Economie; it. - Economia; rét. - Economia)
- Principles of the economic system; Professional activities in the private sector; Competition policy; Consumer protection; Banks and insurance companies; Monetary policy; Economic policy; Foreign economic policy; National economic supply; Structural policy; Agriculture; Alcohol; Gambling; Weapons and war material
- Sekce osmá: Bydlení, zaměstnanost, sociální zabezpečení a zdravotnictví (něm. - Wohnen, Arbeit, soziale Sicherheit und Gesundheit; fra. - Logement, travail, sécurité sociale et santé; it. - Alloggio, lavoro, sicurezza sociale e sanità; rét. - Abitar, lavur, segirezza sociala e sanadad)
- Construction of housing and home ownership; Landlord and tenant; Employment; Old-age, survivors' and invalidity pension provision; Old-age, Survivors' and Invalidity Insurance; Supplementary benefits; Promoting the rehabilitation of people eligible for invalidity benefits; Aid for elderly people and people with disabilities; Occupational pension scheme; Unemployment insurance; Support for persons in need; Child allowances and maternity insurance; Health and accident insurance; Primary medical care; Health protection; Complementary medicine; Research on human beings; Reproductive medicine and gene technology involving human beings; Transplant medicine; Non-human gene technology
- Sekce devátá: Trvalý pobyt cizinců (něm. - Aufenthalt und Niederlassung von Ausländerinnen und Ausländern; fra. - Séjour et établissement des étrangers; it. - Dimora e domicilio degli stranieri; rét. - Dimora e domicil da persunas estras)
- Legislation on foreign nationals and asylum; Control of immigration

- Sekce desátá: Občanský zákon, trestní zákon, váhy a míry (něm. - Zivilrecht, Strafrecht, Messwesen; fra. - Droit civil, droit pénal, métrologie; it. - Diritto civile, diritto penale, metrologia; rét. - Dretg civil, dretg penal, metrologia)
- Civil law; Criminal law; No time limit for the right to prosecute or for penalties for sexual or pornography offences involving prepubescent children; Measure relating to sexual offences involving children or persons who are incapable of judgement or resistance; Victim support; Weights and measures
- Kapitola třetí: Finanční systém (něm. - Finanzordnung; fra. - Régime des finances; it. - Ordinamento finanziario; rét. - Urden da finanzas)
- Financial management; Principles of taxation; Direct taxes; Tax harmonisation; Value added tax; Special consumption taxes; Stamp duty and withholding tax; Customs duties; Exclusion of cantonal and communal taxation; Equalisation of financial resources and burdens
- Hlava čtvrtá: Obyvatelé a kantony (něm. - Volk und Stände; fra. - Peuple et cantons; it. - Popolo e Cantoni; rét. - Plevel e chantuns)
- Kapitola první: Obecná ustanovení (něm. - Allgemeine Bestimmungen; fra. - Dispositions générales; it. - Disposizioni generali; rét. - Disposiziuns generalas)
- Political rights; Political parties
- Kapitola druhá: Iniciativa a referendum (něm. - Initiative und Referendum; fra. - Initiative et référendum; it. - Iniziativa e referendum; rét. - Iniziativa e referendum)
- Popular initiative requesting the complete revision of the Federal Constitution; Popular initiative requesting a partial revision of the Federal Constitution in specific terms; Procedure applicable to an initiative and counter-proposal; Mandatory referendum; Optional referendum; Implementation of international treaties; Required majorities
- Hlava pátá: Federální orgány (něm. - Bundesbehörden; fra. - Autorités fédérales; it. - Autorità federali; rét. - Las autoritads federalas)
- Kapitola první: Obecná ustanovení (něm. - Allgemeine Bestimmungen; fra. - Dispositions générales; it. - Disposizioni generali; rét. - Disposiziuns generalas)
- Eligibility for election; Incompatibility; Term of office; State liability; Consultation procedure
- Kapitola druhá: Federální shromáždění (něm. - Bundesversammlung; fra. - Assemblée fédérale; it. - Assemblea federale; rét. - Assamblea federala)
- Sekce první: Organizace (něm. - Organisation; fra. - Organisation; it. - Organizzazione; rét. - Organisaziun)

- Status; Composition and election of the National Council; Composition and election of the Council of States; Sessions; Presidency; Parliamentary committees; Parliamentary groups; Parliamentary Services
- Sekce druhá: Metodika (něm. - Verfahren; fra. - Procédure; it. - Procedura; rét. - Procedura)
- Separate proceedings; Joint proceedings; Public meetings; Quorum and required majority; Right to submit initiatives and motions; Prohibition of voting instructions; Immunity
- Sekce třetí: Pravomoci (něm. - Zuständigkeiten; fra. - Compétences; it. - Competenze; rét. - Cumpetenzas)
- Form of Federal Assembly enactments; Legislation; Emergency legislation; Foreign relations and international treaties; Finance; Appointments; Oversight; Evaluation of effectiveness; Tasks of the Federal Council; Relations between the Confederation and the Cantons; Further duties and powers
- Kapitola třetí: Federální rada a federální správa (něm. - Bundesrat und Bundesverwaltung; fra. - Conseil fédéral et administration fédérale; it. - Consiglio federale e amministrazione federale; rét. - Cussegl federal ed administraziun federala)
- Sekce první: Organizace a metodika (něm. - Organisation und Verfahren; fra. - Organisation et procédure; it. - Organizzazione e procedura; rét. - Organisaziun e procedura)
- Federal Council; Composition and election; Presidency; Principle of collegiality and allocation to departments; Federal Administration; Federal Chancellery
- Sekce druhá: Pravomoci (něm. - Zuständigkeiten; fra. - Compétences; it. - Competenze; rét. - Cumpetenzas)
- Government policy; Right to initiate legislation; Lawmaking and implementation of legislation; Finances; Foreign relations; External and internal security; Relations between the Confederation and the Cantons; Further duties and powers
- Kapitola čtvrtá: Federální nejvyšší soud a jiné soudní orgány (něm. - Bundesgericht und andere richterliche Behörden; fra. - Tribunal fédéral et autres autorités judiciaires; it. - Tribunale federale e altre autorità giudiziarie; rét. - Tribunal federal ed outras autoritads giudizialas)
- Status; Jurisdiction of the Federal Supreme Court; Applicable law; Access to the Federal Supreme Court; Other federal judicial authorities; Cantonal judicial authorities; Independence of the judiciary
- Revize federální ústavy a přechodná ustanovení (něm. - Revision der Bundesverfassung und Übergangsbestimmungen; fra. - Révision de la Constitution et dispositions transitoires; it. - Revisione della Costituzione)

federale e disposizioni transitorie; rét. - Revisiun da la Constituziun federala e da las disposiziuns transitoricas)

- Kapitola prvni: Revize (něm. - Revision; fra. - Révision; it. - Revisione; rét. - Revisiun)
- Principle; Total revision; Partial revision; Commencement
- Kapitola druhá: Přechodná ustanovení (něm. - Übergangsbestimmungen; fra. - Dispositions transitoires; it. - Disposizioni transitorie; rét. - Disposiziuns transitoricas)
- Transitional provisions in terms of the Federal Decree of 18 December 1998 on a new Federal Constitution; Transitional provisions following the adoption of the Federal Constitution of 18 April 1999

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Vladimír Krpata

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Ústavní systémy České republiky, Spolkové republiky Německo a Švýcarské konfederace – srovnávací pohled

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 65

Celkový počet stran příloh: 13

Počet titulů českých použitých zdrojů: 10

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 32

Vedoucí práce: JUDr. Aleš Zpěvák, Ph.D.